

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Suresi

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir
alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.
Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

AYETULLAH DR. RIZA RAMAZANÎ

İSLAM'DA SEVGİ

Çeviri: Cafer Bayar

KEVSER

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 246

Eserin Adı: İslam'da Sevgi

Eserin Orijinal Adı: Mehebbet Der İslam

Yazar: Ayetullah Dr. Rıza Ramazanî

Çeviri: Cafer Bayar

Son Okur: Kevser

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Kapak: Faruk Atlan

Baskı: Yılmaz Matbaacılık (Sertifika: 27185)
Litros Yolu 2. Matb. Sitesi 3 NB 2 Zeytinburnu
Topkapı / İstanbul Tel: 0212 493 00 85

Basım Tarihi: Nisan 2016

ISBN: 978-605-4792-48-1

Balabanağa Mah. Büyük Reşitpaşa Cad.

Yumni İş Mrk. No: 16 B / 25

Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 / 555 16 66

Faks: 0212 – 631 36 01 / 555 22 12

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	7
Sevgi Konusundan Bahsetmenin Gerekliliği	11
Sevgi türleri.....	15
Sevginin Derece ve Sebepleri	19
Allah Sevgisi	23
Allah Sevgisini Kazanmanın Yolları	25
İnsanın Allah'ı Sevmesinin Alametleri	28
Yüce Allah'ın Kullarını Sevmesi.....	35
Yüce Allah'ın Kullarını Sevmesinin Alametleri	38
Allah Resulü'nün (s.a.a) ve Ehlibeyti'nin Sevgisi	43
Hz. Resulü'nün (s.a.a) ve Ehlibeyti'nin Sevgisini Nasıl Kazanabiliriz?	46
Eşi Sevmenin Gerekliliği.....	51
Kadının Konumu	53
Eşler Arasında Sevgi Oluşturmanın Pratik Yolları	56
Evlat Sevgisi.....	59
Çocuğa Sevgi Gösterme Yöntemleri	61

Çocukları Sevmek ve Sorunlarını Çözmek	64
Baba ve Anneyi Sevmek	67
Arkadaş Sevgisi	73
Kur'an ve Hadislerde Dostluğun Ölçüsü	76
Gerçek Arkadaş ve Gerçek Arkadaşlık	79
Arkadaşa Sevgi Gösterme Yol ve Yöntemleri	81
Üstadın Öğrencisini Sevmesi	83
İnsan Sevgisi	87
Kaynaklar	93

ÖN SÖZ

Şu an elinizde bulunan eser, Almanya'nın Hamburg şehrindeki İmam Ali (a.s) İslam Merkezinde ikame edilen cuma namazının 1. hutbesinde, "İslam'da Sevgi" ana başlığı altında işlenen 23 hutbeden oluşmaktadır.

Her hafta Farsça dilinde beyan edilen bu hutbeler, cuma namazından önce Almanca, Türkçe ve Arapça dillerinde yazılı olarak hazırlanmış ve cuma namazına katılan kardeşlerimize sunulmuştur. Bir sonraki haftaya kadar da, ziyaretçilerin faydalanması için merkezin internet sitesine eklenmiştir. Daha sonra bu hutbeler, basım için gerekli ön hazırlıkların yapılması üzere "Din ve Ahlak Kurumu"na teslim edilmiştir. Bu kitabın basım ve dağıtım alanında bir şekilde gayret eden ve zahmet çeken kardeşlerime bu vesile ile de teşekkür etmek isterim.

Bu konuyu ele alıp işlememizin nedenini de kısaca burada açıklamak istiyorum. 2008 yılında Ljubljana Üniversitesi tarafından Slovenya'da "İslam ve Hristiyanlık Diyaloğu" adı altında bir konferans düzenlenmişti. Slovenya eğitim ve öğretim bakanının, önemli yöneticilerin, üniversite ve fakülte idareci ve rektörlerinin, aynı zamanda kiliselerin de en üst düzeyde temsil edildiği bu konferansa üç kişiden oluşan İranlı bir heyet de katılmıştı. Bendeniz de konuşmacı olarak davet edilmiştim. Bu konferansta bir de "İslam ve Göz Alıcı Özellikleri" adında bir oturum gerçekleşmişti. Bana göre çok samimi ve bilimsellik yönü ön planda olan bu oturumda, farklı konular

ayrıntılı olarak ve derinlemesine irdelenmiş ve müzakereler yapılmıştı.

Hemen şunu da eklemeliyim ki, bu konferansın bir hafta öncesinde, Slovenya'nın meşhur gazetecilerinden biri benimle, "İslam Dininin Özellikleri" başlıklı bir röportaj yapmış ve onun tam metnini 60.000 tirajlık gazetesinde yayınlamıştı. Bu röportajda İslam'da akılcılık, maneviyat, adalet, özgürlük, rahmet, sevgi ve güvenlik gibi konular özellikle farklı ve güncel açılardan ele alınmış ve açıklanmıştı...

Ljubljana Üniversitesinde tertiplenen konferansta, ülkece tanınan gazetecilerden biri şöyle demişti: "Sizin vermiş olduğunuz cevaplardan anlaşıldığı üzere, sizin tanıttığınız İslam ile Batı medyasının tanıttığı İslam çok farklı şeylerdir. Hâlbuki Batılı halklar, daha çok medyanın tanıttığı İslam'ı tanımaktadırlar. Kesinlikle bu tür söyleşilerde ve konferanslarda anlatılan konuların halka ulaştırılmasıyla, insanların İslam'a bakışı ve İslam hakkındaki düşüncesi çok daha güzelleşecek, onu rahmet ve sadakat dini olarak tanıyacaktır..."

Daha sonra sözlerine şunu da ekledi: "Bu arada bazı Müslümanların aşırılık yanlısı olduğunu ve onların İslam anlayışının sizin anlattıklarınızdan farklı olduğunu da hatırlatmak gerekir."

Bu gazeteciye cevap olarak şöyle dendi: Gerçek şu ki, Müslümanların kutsal metinlerini önyargısızca ve insafla inceleyen kimse, sözü edilen özellik ve ayrıcalıkların İslam'da olduğunu kolayca ve ilk bakışta anlayacaktır. Siyonizm başta olmak üzere Batı medyasının İslam'a isnat ettiği terörizm, asla ve kat'a Müslümanların kutsal metin ve naslarıyla uyuşmamaktadır...

Bendeniz, konferans için hazırladığım tebliği "İslam ve Dinsel Hoşgörü" adı altında sundum. Konferansa davet edilen diğer

heyet ve konuşmacılar da, belirlenmiş konular hakkındaki sunumlarını yaptılar.

Soru ve cevap için ayrılan konferansın bir diğer bölümünde birçok sorular gündeme getirildi ve konuşmacıların her biri, kendi konusuyla ilgili sorulara gerekli cevapları vermiş oldu.

Bunun devamında Katolik rahiplerden biri, soru sormak veya görüş bildirmek amacıyla şöyle dedi: “Sevgi konusu Hristiyanlıkta çok geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Allah sevgisi ve insan sevgisi, İncil’de veya Hristiyanlık öğretilerinde çok sık olarak dillendirildiği hâlde, İslam dini sevgiden hiç bahsetmemiş ve hatta sevginin kokusunu bile almamıştır. Bununla da kalmayıp uluslararası arenada sürekli olarak savaş kışkırtıcılığı yapmış ve terörü desteklemiştir.”

Üzülerek belirtmem gerekir ki, vakit darlığından dolayı ve sorulan diğer soruların önem bakımından daha öncelikli olduğundan ötürü, konuşmacıların hiçbiri rahibin sözlerine cevap verememişti. Bu yanlış bakış tarzı, benim açımdan kabul edilir türden değildi ve bunun ağırlığını omuzlarımda hissediyor ve bu şüpheye cevap vermek için uygun bir fırsat bekliyordum. Nitekim konferansın bitiminde yanına gittim ve “Gündeme getirdiğiniz konu sizin görüşünüz müdür?” diye sordum. “Evet.” dedi. Ona, “Kur’an’ı hiç okudunuz mu?” dedim. “Hayır, okumadım.” dedi. “Bir din bilgini olarak, iki din arasında kıyaslama yapmak durumunda olduğunuz zaman, her iki din hakkında da yeterli bilgiye sahip olmanız ve daha sonra görüş bildirmeniz gerekmiyor mu?” dedim. Sonra da ekledim: “İncil’i okumuş biri olarak, İslam’ın sevgi konusunu çok farklı alanlarda ve hatta Hristiyanlıktan ve İncil’den daha yaygın olarak işlediğini kesinlikle söyleyebilirim. Allah’ın insana olan sevgisi, insandaki Allah sevgisi, insanın diğer insanlara karşı sevgisi, insanın arkadaşlarına olan sevgisi,

eş sevgisi, evlat sevgisi, ilahi tecellilerden ibaret olan diğer varlıklara karşı duyulan sevgi... İslam'ın sevgi hakkındaki öğretisinin sadece birkaç örneğidir. İslam dini açısından âlem sevgi temeline dayalı olarak yaratılmıştır ve ilahi sevgi, her varlığın yaratılışında öyle etki etmiş ve rol oynamıştır ki, bu sevgi ve aşk, varoluşun bağrında ve yüce Allah'a kulluk tabiatında bile rahatlıkla görülebilir.”

Bu kısa konuşma sonrasında ona, “Bu açıklama sizi aydınlatılabildi mi?” diye sordum. Başını hareket ettirdikten sonra “Evet.” dedi de, başka bir şey demedi.

Bendeniz, İslam'da sevgi konusu üzerinde araştırmalar yapmış ve bunların sonucunu da İran'da düzenlenen farklı birçok konferans ve toplantılarda gündeme getirerek halkımızla paylaşmışım. Ancak konunun Batı ve Avrupa'daki önemi göz önünde bulundurularak, bu çalışmanın bilimselliğine, mantıksallığına ve tutarlılığına daha çok önem ve ağırlık verilmiştir. Ayrıca Şia âleminin yüce mercii olan Ayetullah Uzma Burucerdî'nin (r.a) emriyle bina edilen ve bugün de Şia merciliğine bağlı olarak çalışmalarını yürüten Hamburg Merkez Camii cuma hutbelerinde “İslam'da Sevgi” konusunun ele alınması, konuyu daha da önemli kılmıştır.

“Temiz bir kalp ile Allah'a gelenler hariç, kimsenin malından ve evlatlarından fayda görmediği o günde” kabul edilmesi ümidiyle.

Rıza Ramazani

Almanya-Hamburg

9 Safer 1433 / 13 Dey 1390

3 Ocak 2012

SEVGİ KONUSUNDAN BAHSETMENİN GEREKLİLİĞİ

Sevgi konusu, insanlık tarihi boyunca gerekliliğini, konumunu ve özel önemini hep korumuş olan konulardandır. Sevgi, insanın temel nitelikli gereksinimlerinden olup gerçek anlamıyla temin edilmemesi durumunda, bireylerde psikolojik ve ruhsal sorunların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu yüzden her insan, bu ihtiyacı karşılamak amacıyla daha çok çalışmalı ve çaba sarf etmelidir.

Bedenin yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması nasıl zaruri ise, psikolojik ve ruhsal ihtiyaçların karşılanması da zaruridir. Düzensiz ve kötü beslenme veya beslenme bozukluğu birçok ciddi hastalıklara ve hayatî tehlikelere neden olduğu gibi, psikolojik ve ruhsal bağlamda da insan neslini ciddi anlamda tehdit eden hastalık ve tehlikeler söz konusudur. Şimdi bu türden insanî konuların önemini göz önünde bulundurulmasıyla, öncelikle yapılması gereken şey, insanın psikolojik ve ruhsal ihtiyaçlarını ciddi bir araştırma ile teşhis etmektir. İkinci aşamada ise bu ihtiyaçların temin edilmesinin, her insanın asıl programları arasında yer almasıdır.

Psikologların görüşleri uyarınca, bir toplumda yaşayan her insan ferdinin en temel psikolojik ihtiyaçlarından biri, sevgi nimetinden faydalanmaktır. Açıktır ki insan, hayatının her dönem ve evresinde sevgiye ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacın

bir kısmını baba ve anne temin etmektedir; bir kısmını kardeşler, akrabalar, yaşlılar ve arkadaşlar karşılamaktadır; bir diğer kısmını da eş ve evlatlar temin eder. Bu yüzden her bir insan hayatı boyunca, bulunduğu konum ve koşullara uygun olarak bu ihtiyacını karşılar. Bunlardan her hangisinin mevcut olmaması durumunda, bu ihtiyaç başka bir yolla ve uygun bir şekilde telafi edilmelidir. Çünkü sevgi eksikliği ya da yoksunluğu, insanların ruhunda özel sorunlar ve ağır hastalıklar meydana getirir.

Muhabbet ve sevgi, bilgi ve çalışma ile elde edilebilecek bir sanattır. Bu sanat, kendiliğinden ve ön hazırlığı olmaksızın insana yönelecek veya şans eseri insanın kazanabileceği bir şey değildir. Bu yüzden, sevgi konusunun insan hayatında çok önemli bir rol ifa ettiğine dikkat etmek gerekir. Sevginin ölçü ve kriterlerini gerektiği gibi bilmeyen, tanımayan kişilerin çok ciddi sorunlarla karşılaşacakları açıktır. Öyleyse bunu daha çok önemsemek gerekir. Çünkü bireysel, manevi ve sosyal amaçlara ulaşmada sevginin çok büyük bir önemi ve rolü vardır.

Sevgi konusu, insan hayatının farklı alanlarında o kadar önemlidir -ve bu yüzden de zaruridir- ki yüce Allah, insanın gerçek sevgisinin temininde dini bir araç kılmış ve dinin gerçek öğretilerini de, bu gerçek sevgilere göre uyarlamıştır. Yüce Allah'a, ilahi elçilere, Masum Ehlibeyt İmamaları'na (hepsine selam olsun), velilere, her dönemin temiz ve arınmış insanlarına dönük sevgi; aynı zamanda baba, anne, eş, arkadaş, akraba... sevgisi bu alanda değerlendirilebilecek ve araştırmaya tabi tutulabilecek sevgi örneklerindedir.

Konunun öneminin aydınlanmasından sonra farklı boyutlarını ele alacak, bu bağlamda gerekli olan bölümleri incelemeye tabi tutacağız. Kesinlikle bu ana başlık altında konu ile

ilgili farklı yönleri de irdeleyeceğiz. Şimdilik burada sadece şu önemli noktaya değinmek istiyoruz: Kimi insanlar, sevgi konusunda eğitim ve öğretime ihtiyaç ve gerek olmadığını zannederler. Oysaki bazı yalan ve vehim ürünü sevgilerden kaynaklanan birçok sorunlar, sevgi olgusuyla ilgili gerçek konuların doğru olarak teşhis edilmemesinin eseri ve sonucudur. Bunu şöyle örneklendirebiliriz: Bazen iki kişinin tanışmasıyla, aralarında bir tür yalancı sevgi ve bağlılık ortaya çıkar. Bir süre sonra da bu gönül bağlılığı yavaş yavaş eriyip gider. Bunun sonrasında anlaşmazlıklar baş gösterir ve sonunda ayrılırlar. Bu tür bir sevgi, kısa bir süre sonra mutsuzluğa, ümitsizliğe ve karşılıklı kınamalara... dönüşür. Aslında bu geçici sevgi türünün gerçek sevgiyi gösteren bir alamet olmadığını anlamak ve anlatmak gerekir. İnsanı bu tür sevgiye yönlendiren şey, belki de kayıtsızlıkla, yalnızlıkla ve sevgisizlikle geçen günleridir. Fakat bazı insanlar, çok geç bunun farkına varır. İlerleyen bölümlerde konunun bu yönünü ele alacak ve daha ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

SEVGİ TÜRLERİ

Sevgi, algılanmasında zevk olan bir şeye eğilim ve ilgiden ibarettir. Sevginin karşıtı olan buğz ise, algılanmasında dert, yorgunluk ve zorluk olan bir şeyden nefret etmek ve hoşlanmamaktır.⁽¹⁾

Molla Sadra sevginin tanımında şöyle yazar:

“Sevgi, insanın tabiatıyla uyumlu olan bir şeye veya bir şeyden dolayı duyulan behcet ve sevinçten ibarettir. O şeyin aklî veya hissî, hakikî veya zannî olması sonucu değiştirmez.”

Sevgi, ancak tanıma sonrasında tasavvur edilebilecek bir şeydir. Yani insan, ancak bir şey veya bir kimse hakkında bilgi edindikten ve onu tanıdıktan sonra sevebilir. Bundan dolayıdır ki cansız varlıklar sevgi ile vasıflandırılmazlar. Çünkü onlar algı ve bilgiden yoksundurlar. Sevgi, gerçekte şuur ve algı sahibi canlı bir varlığın özelliklerindedir. İmam Cafer Sadık (a.s), tam da bu noktaya temasla şöyle buyurmuştur:

“Sevgi, marifet sonrasında hâsıl olur.”⁽²⁾

İnsanın bir şey hakkında oluşan bilgisi ve onu tanıması, insanın onu sevmesine veya ondan nefret etmesine temel ve da-

1- İmam Muhammed Gazalî, *İhyau Ulumi'd-Din*, c. 4, s. 275.

2- Misbahu'ş-Şeria, 1. bab.

yanak olacaktır. Tanıdığı şeyin ona faydalı ve yararlı olması durumunda, onu elde etmek için bütün gücünü seferber ederek çalışmaya koyulacaktır.

Sevgiye şekil vermede rolü olan marifet unsurunu göz önünde bulundurmakla, sevgi duyulan şey bir yaklaşımla üç kısma bölünebilir:

1- Hissî ya da tabîî.

2- Hayalî ya da vehmî.

3- Aklî.

Hissî sevgi, dışrak bir olgunun hissî duyu ve güçlerden biriyle uyumu sonucunda insanda oluşan bir halettir. Bundan dolayı da varlıklarda beş tür hissî sevgi vardır:

a) Görme duyusunun hissî sevgisi: Güzel ve nurlu yüzleri, akan suyu, yeşilliği ve aydınlığı görmek bu husustaki örneklerdendir. İnsanın bu manzaralardan zevk alması, görmesine bağlıdır.

b) İşitme duyusunun hissî sevgisi: Güzel sesler ve ölçülü nağmeler gibi. İnsan bunları işitmekle haz alır.

c) Koklama duyusunun hissî sevgisi: Güzel kokuları ve ıtırılı esintileri algılamak gibi. Bunlar koklamakla zevk alınır.

d) Tatma duyusunun hissî sevgisi: Ancak tatmakla zevk alınabilir leziz yemeklerin tadı gibi.

e) Dokunma duyusunun hissî sevgisi: Bir çiçeğin yumuşaklığını ve letafetini algılamak gibi. Bunun zevki ancak dokunmakla gerçekleşir.

İnsan, hayalî ve vehmî sevgide, başkanlık ve şehvet gibi cüzî manaları algılar. Bu güç -yani cüzî manaları algılama güçleri- hissî güçlerden daha güçlü olduğu için onların verdiği zevk de daha çok ve daha güçlüdür. Bu yüzden de insan, vehmî ve hayalî zevklere ulaşma uğrunda birçok hissî zevklerden vazgeçebilir.⁽¹⁾

İnsan, (aklından kaynaklanan) aklî sevgide, kendi insanî konumunu bulup gerçek ölçü ve kriterler uyarınca birine veya bir şeye ilgi duyar, aşk besler. İnsanın öğretmenine, müşşidine ve yol kılavuzuna olan ilgi ve sevgisi gibi. İşte sevginin bu türü, bir takım manevi değer ve olgulara kurulu olduğu için kalıcıdır. Bu sevgi, bir takım cüzî olgulardan veya zahirî güzelliklerden kaynaklanmaz. Eğer insan; hissî, vehmî, hayalî güçlerini akleden gücünün tedbirine tabi kılrsa, ondan sadır olan her şey bambaşka bir renk alır, daha sağlam, daha aşkın, daha üstün ve daha yüce bir surete bürünür. Yemek ve içmek gibi işlerin aklın tedbiri altında olmaması durumunda ise, insan daha aşağı bir mertebede olacaktır.⁽²⁾

1- İhyau Ulumî'd-Din, c. 4, s. 275; Esfar, c. 7, s. 167; İbn Sina, *Aşk Risalesi*, s. 9-24.

2- Esfar, c. 7, s. 167.

SEVGİNİN DERECE VE SEBEPLERİ

Genel olarak her insanın varlığında bir tür sevgi vardır. Fakat kişilerin farklı şeylere duydukları ilgi ve sevgi ölçüsü, onların bilgi ve marifet mertebelerine göre değişir. Yani insanlar, sevginin farklı farklı derecelerinde bulunmaktadırlar. Bu da demektir ki, eşya ve kişiler hakkındaki ilim ve irfanımız ne kadar çok ve kuşatıcı olursa, ilgi ve sevgimiz de aynı oranda istenen ve mutluluk veren olgunluğa ulaşacaktır.⁽¹⁾ Vâkıa Suresi'nin bazı ayetleri, belki de sevginin bu aşama ve derecelerine işaret etmektedir. Bahsi edilen ayetlerde yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Eğer (ölen kişi, Allah'a) yakınlaştırılmış olanlardan ise, ona rahatlık, güzel kokulu gül ve nimetlerle dolu cennet vardır. Eğer amel defteri sağ eline verilenlerden ise, (ona,) 'Selam olsun sana, amel defteri sağ eline verilenlerden.' (denir.) Fakat eğer sapık yalanlayıcılardan ise, kaynar su ile ağırlanır ve cehenneme atılır.”⁽²⁾

Yüce Allah'ın sıfatları hakkında gerçek bilgi ve marifete sahip olmayan, ama teslimiyet gösterip onları kabul eden kimseler selamet ehlinden ve yemin (=sağ) ashabındandır.

Bu sıfatlardan, yüce Allah'ın münezzeh olduğu özel bir takım manalar hayal edenler de hayal ve sapkınlık ehliidirler.

1- İhyau Ulumi'd-Din, c. 4, s. 296.

2- Vâkıa, 88-94.

Öte yandan, bu sıfatların gerçeklerine ağâh ve arif olanlar ise, yüce Allah'ın dergâhına yakın olanlardır.

Bunların mükâfatı da bilgi ve sevgilerine uygun olarak değişecektir. Mukarreb kullara nimetlerle dolu cennet, yemin (=sağ) ashabına esenlik ve hayır bahşedilecektir. Sapkın yalancılara ise ateş ve azap vadedilmiştir.

İnsanın farklı şeyler hakkındaki ilgi ve sevgisinin az ya da çok gibi değişken olması doğaldır. Bazen insan, zahirî bir şeykil veya para ve servet gibi maddî bir şeye ilgi ve sevgi duyar; bazen de insanların ahlak ve sıfatıyla bağlantılı olan ilim, cesaret ve cömertlik gibi maddî olmayan bir şeye sevgi besler. Genellikle insan, kalıcı olmayan bir şeyi sevmez, sevse bile sevgisi çok zayıf olur; kalıcı olan şeyi ise daha çok sever, daha çok ilgi duyar. Sonuç olarak bu durumların tümü, sevgi ve ilginin derece ve aşamasında etki gösterir.

Ahlak alanındaki üstat ve bilgiler, sevginin sebeplerinin neler olduğu hususunda uzun uzadıya açıklamalarda bulunmuşlardır. Bahsi edilen en önemli sebepler şunlardan ibarettir.

1- Hubb-i zat: Kuşkusuz akıl her insan kendisini sever. Gerçekte bu, yaratılışsal bir olgu olup muhtelif suretlerde insanda tecelli eder. Bu tecellilerin en önemlisi iki yönden ve iki eğilimde ortaya çıkar.

Birinci yön, insanın ebediliğe eğilimli olmasıdır. İnsan, hubb-i zatın bu türünü yüzeysel bir bilgi ve irfanla değil, ancak derin bir marifetle elde edebilir. Çünkü insanın hakikati, belli bir zaman süresinin geçmesiyle hayattan yoksunlaşan maddî bedeni değildir. İnsanın hakikatini, onun ölümsüz ve ebedi ruhu oluşturur. İşte bu ebedi ruh da ebedi bir âlemi gerektirir ve o ebedi âlem ise ahiret âlemidir. Öyleyse insan, kendisini bu topraktan yaratılmış bedende hapsetmemeli ve ebedi olan

âleme göçmek için gerekli hazırlıklarını yapmış olmalıdır. Buna göre insan, beka ve ebediliğe eğilimlidir ve bu eğilim gerçek olduğu için onu temin edecek bir âlem de olmalıdır.

İnsandaki hubb-i zatın varlığını gösteren ikinci yön ise, ebedilik eğilimi ile iç içe olan kemal arayışıdır. Çünkü ölümsüzlük olmaksızın tekâmül ve yetkinliğin var olması imkânsızdır. Bundan dolayıdır ki insan, varlık kazancını artıracak işlerin peşinde olur. Bu, hayat aslının beka ve sürekliliğinden farklı bir şeydir. Zatın kemaline dönük sevgi, insanın marifet türüyle ve kemal bilgisinin derinliğiyle bağlantılı olarak farklı suretlerde ortaya çıkar. Eğer insan, kemal ve yetkinliği dünyevi görüntülerde görürse maddî olgulara yönelecek ve bu bakış açısına uygun olarak da özel bazı kişileri arkadaş olarak seçecektir. Ama eğer maddî olmayan, yani fitrî istekleriyle uyumlu manevi olgularda kemali görececek olsa, bu defa da başka şeylere dikkat edecek, seyr ve sülukuna uygun kişileri dost seçecektir.

Ey sûrete tapan! Türü, mânâyı elde etmeye çalış!

Çünkü mâna sûret tenine kanattır.

Mâna ehliyle düş, kalk ki

Hem atâ ve ihsan elde edesin, hem de fetâ olasın.

Bu cisimde mânasız can; hilâfsız,

Kılıf içinde tahta kılıç gibidir.⁽¹⁾

2- İyilik: Sevgi doğuran etkenlerden bir diğeri iyiliktir. Bu bağlamda, “Ne tür bir iyilikle en kalıcı sevgi elde edilebilir?” sorusu gündeme gelir ve geçerliliğini korur. Gerçekte bu so-

1- Mesnevi, 1. Defter, 710-712. beyitler.

رو به معنا کوش ای صورت پرست / زآن که معنا بر تن صورت بر است
هم نشین اهل معنا باش تا / هم عطا یابی و هم باشی فنا
جان بی معنا در این تن بی خلاف / هست همچون تیغ چوبین در غلاف.

runun cevabı, “İnsan, mal ve servetini kullanmakla mı yoksa ahlakî öğretileri vesile edip batınî güzelliklerini yansıtmakla mı iyilik yapsın?” konusuyla ilgilidir.

Bu iki etkenin her biri (hubb-i zat ve iyilik), kendi gücü oranında sevgiyi korumakta etki gösterir. Aradaki fark ise şudur: Hubb-i zat, mahbubun (sevilenin) kendisindedir ve bunun için de mahbubun kemalinin özüdür. İyilik ise, iyilik edenin kemalinin özü değil, bilakis kemalin sebebidir. Bundan dolayı iyiliğin azalması veya çoğalmasıyla sevginin ölçüsü de değişecektir.

3- Güzellik ve cemal: Sevgi oluşturan etkenlerden bir başkası güzellik ve cemaldir. Hüsnün ve güzelliğin hissedilir şeylerle ve zahirî güzelliklerle sınırlı olmadığına dikkat etmek gerekir. Bunların dışında kalan şeylerde de güzellik bulunabilir. Bu iddianın en güzel ve canlı örneği şudur: Bazen insanlar, konuşmalarında “Falan ahlak iyidir.” veya “Falanca ilim güzeldir.” derler. Oysaki bunlar zahirî duyuların hiçbirisiyle algılanamaz. İnsan, ancak batın basireti ve akıl nuruyla bunları idrak edebilir. Bu husustaki bir başka örnek şudur: İnsanlar doğal olarak, manevi kemallere sahip olan kişileri severler. Bazen bu sevgi öyle bir noktaya varır ki, insan sevdiği kişiye yardım edebilmek için bütün servetini harcamayı göze alır. Hatta bazen seven kişi, hiç görmediği mahbubu için de fedakârlık edebilir. Yüce İslam Peygamberine (s.a.a) veya Hz. Ali'ye (a.s) olan sevgimiz bunun örneğidir. Biz, sahip oldukları manevi sıfat ve kemallerden ötürü onlara aşk besliyoruz.

Zahirî uyum ve ülfetin de sevgi bağlamında etkili olan faktörlerden sayıldığını hemen hatırlatalım. Çünkü malulun (sonucun) kendi illetine veya (bir illetten kaynaklanan) iki sonucun birbirlerine olan sevgisi, sevginin önemli sebep ve etkenlerindedir.

ALLAH SEVGİSİ

Allah sevgisi, gerçekte sevginin tek gerçek örneğidir. Önce de belirtildiği üzere sevgi, aslında kemal, cemel ve iyilik sahibi olmak vasıtasıyla oluşur. Yüce Allah her kemale zatı itibarıyla (yani başkası aracılığıyla değil, zatı hasebiyle ilim, kudret ve hayat gibi kemallere) sahip olduğu için ve insan da kendiliğinden bunlara aşk besleyen bir varlık olduğu için yüce Allah'ı daha çok sevecektir ve başkasına olan her sevgi ve aşk da bunda son bulmalıdır. Böyle bir his kalıcı ve ebedi olacaktır. Tabii şunu da belirtelim ki, insanın ilahi kemaller hakkındaki bilgi ve marifeti arttıkça yüce Allah'a olan sevgi ve aşkı da artacaktır.

İnsanın yüce Allah'ı sevmesi birkaç yönden gerçekleşebilir. Bir yönü, insanın kendisine olan sevgisidir. Her insan kendisini ve zatını sever. İnsanın varlığı ve varlığını devam ettirmesi yüce Allah'tan olduğu için yüce Allah'ı da sever. Çünkü Allah'ın lütuf ve inayeti olmasaydı eğer, insan helak ve nabut olacaktı. Öyleyse hubb-i zatın, gerçekte izzet sahibi Allah sevgisi olduğunda şüphe yoktur.

Ey sevgili, gönlüm ve canım sendedir.

Tümüyle açığım da gizlim de sendedir.

Bilmiyorum ki bu dert bana kimden geldi?

Tek bildiğim şu ki, dermanım sendedir.⁽¹⁾

1- Baba Tahir.

Allah sevgisinin varlık bulmasının bir diğer yönü, her insanın iyiliği seviyor olmasıdır. Eğer insan zorunlu olmadan ve çıkar ummadan bir iyilik yapıyorsa, iyiliğin muhatabı olan kişi, iyilik edeni daha çok sevecektir. Yüce Allah, kendi isteği doğrultusunda ve hiçbir çıkar ve menfaat gözetmeden kullarına ihsan edip iyilikte bulunur. Bu yüzden gerçek iyilik eden ve ihsan sahibi Allah olduğuna göre, biz de gerçek sevgimizi yüce Allah'a yönlendirmeli ve aşkını da kalbimizde büyütmeliyiz.⁽¹⁾

Senle yoldaş ve sana yakın bir gönül.

Başka bir yere nasıl sevgi salsın ki!

Bir gönül ki sen ona barınsın, hem feraset.

O gönül seni anmayı unuttur mu hiç?⁽²⁾

Kulların kalbinde Allah sevgisinin gerçekleşmesinin bir başka ciheti de, yüce Allah'ın mutlak güzelliğidir. Bundan ötürüdür ki Sadru'l-Müteellihin konuyla ilgili olarak şöyle yazmıştır:

“Allah'ı sevenler, her gün biraz daha sevgiliye yakınlaşırlar, sevgiliye olan özlem ve aşkları da artar. Sevgileri Allah için ve Allah yolunda olmayan kimselerin sevgisi ise seraba benzer. Susamış insan onu su sanıp ona doğru koşar, oraya vardığında da hiçbir şey bulamaz.”⁽³⁾

نارینا دل و جانم تو داری / همه پیدا و پنهانم تو داری

نمی دونم که این درد از که دارم / همی دونم که درمانم تو داری.

1- İhyau Ulumi'd-Din, c. 4, s. 280.

2- Baba Tahir.

دلی کو با تو شد همراه و همبر / چگونه مهر بندد جای دیگر

دلی کو را تو هم جایی و هم هوش / از آن دل چون شود یادت فراموش.

3- Esfar, c. 7, s. 186.

Evet, Allah sevgisi doğrultusunda olmayan bir sevgi, elbette ki seraptan öte bir şey değildir. Kur'an-ı Kerim de bu gerçeğe işaretlerle şöyle buyurmuştur:

“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz, biriktirdiğiniz mallar, durgunluğa uğramasından korktuğunuz ticaret ve beğendiğiniz evler, size Allah'tan, Peygamberi'nden ve O'nun yolunda cihad etmekten daha sevimli ise, artık Allah'ın emrini (azabını) getirmesini bekleyin. Allah, fasık topluluğu hidayete erdirmez.”⁽¹⁾

Kur'an-ı Kerim, aşktan ibaret olan çok ve kuvvetli sevginin ancak Allah'a reva ve layık olduğunu şöyle bildirmiştir:

“İman edenlerin Allah'a sevgisi ise daha kuvvetlidir.”⁽²⁾

Bu konu, en köklü Kur'anî öğretilerden olup öze olan sevginin kriterini Allah sevgisi olarak belirlemiştir.

Allah Sevgisini Kazanmanın Yolları

Allah sevgisi bağlamındaki önemli konulardan biri de bu sevgiye ulaşmanın yollarıdır. Konu ile ilgili ayetlerden, hadislerden ve büyüklerin sözlerinden de anlaşıldığı gibi Allah sevgisine ulaşmanın, **teorik** ve **pratik** olmak üzere iki yolu vardır.

Teorik yol bağlamında sevginin oluşmasının ilk aşaması ilim ve irfan edinmektir (bu noktaya önceden de değinmiştik). İslam dini, ilim ve marifetin özüne önem vermekle birlikte yüce Allah'a dönük marifeti, marifetlerin en üstünü görmektedir. İmam Ali (a.s) bu gerçeğe işaretlerle şöyle buyurmuştur:

1- Tevbe, 24.

2- Bakara, 165.

“Münezzeh olan Allah’ı tanımak, marifetlerin en üstün merhalesidir.”⁽¹⁾

Bundan dolayı da Allah’ı ve sıfatlarını tanımak en yüce ilimdir. Çünkü her ilmin yüceliği, onun malumuna (o ilimle bilinen şeye) bağlıdır. Yüce Allah’tan daha üstün ve daha yüce bir malum olmadığına göre, İlahî zat, sıfat ve esma ilmini içeren ve barındıran irfan ilmi, ilimlerin en üstünüdür.

Gönül yoluyla müşahede ve tanıma, ariflerin dayandıkları en önemli konudur. Onlar, kalbin tezkiyesi ve ışıklar saçması yoluyla bu âlemin gerçeklerinin bulunabileceğine inanmaktadır. İşte bu, ariflerin yolunu filozofların yolundan ayıran noktanın kendisidir. Arifler, fitrî aşk gücüne inandıklarından dolayı onu güçlendirmeye çalışır ve şer’î riyazet yaparak da onu engelleyen etkenlere karşı mücadele ederler.

Yüce Hak hazretlerini tanıma yollarının en güzeli ve en güvenlisi burhan ve kanıt yoludur. Bu, biraz zorlukları var olmakla birlikte, birçok öncüllere de ihtiyaç duyulan bir yoldur.

Âlemin ve madde âlemine hüküm süren nizam ve düzenlerin hâdis oluşunu incelemenin verileri olan his ve tecrübe yolu ise, gerçi sadelik, açıklık ve genellik bakımından en iyi yoldur, ama sadece Allah’ın yarattığı eserleri incelemede geçerli ve faydalıdır. Bu yol bizi ilim, hikmet ve tedbir sahibi olan yüce Yaratıcıya yönlendirecektir. Fakat “Bu yaratıcı Allah mıdır, yoksa bu yaratıcının kendisinin de başka bir yaratıcısı mı vardır?” türünden soruları his ve tabiat yolu cevaplayamaz. Bu soruları ancak felsefe ve aklî kanıtsallık doğru olarak yanıtlayabilecektir.

Burada şu noktaya da değinmemiz yerinde olacaktır: Gönül

1- Mizanu'l-Hikme, c. 6, 11935. hadis: مَعْرِفَةُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَعْلَى الْمَعَارِفِ

ve fitrat yolu şahsî açıdan en kâmil ve yetkin yoldur. Gönül yoluyla Allah marifetine yol bulmak, herkes açısından daha etkili ve daha haz vericidir. Ancak bu, felsefe ilminin aksine, halkın geneline öğretililebilecek bir ilim kalıbına sokulamamaktadır. Felsefe alanında insanların bütün ilmî kazanım ve algıları diğer insanlara aktarılabilmektedir; isteyen herkes bunları öğrenebilir ve başkalarına da öğretebilir.

Allah'ı sevmenin **amelî yoluna** gelince; öncelikle hemen belirtelim ki bu yol, ancak dünyevi ilgi ve bağlılıklardan soyutlanma sonucunda oluşturulabilir. Çünkü insanın kalbi öyle bir kaptır ki, birbiriyle zıt iki şey ona sığmaz; bir kalbe de iki karşıt sevgili giremez. Bundan ötürüdür ki, eğer bir kalpte dünya sevgisi varsa, artık orada Allah sevgisine yer yoktur. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Dünya sevgisiyle Allah sevgisi bir kalpte asla bir araya gelmez.”⁽¹⁾

Yine Hazret şöyle buyurmuştur:

“Eğer Allah'ı seviyorsanız, o hâlde dünya sevgisini kalplerinizden çıkarın.”⁽²⁾

Ehlibeyt (hepsine selam olsun) sevgisi de Allah sevgisine vesile olması hasebiyle aynı doğrultuda değerlendirilmelidir. Bu sevgi, Allah'ı sevmeye engel olmamakla birlikte, Allah sevgi ve aşkı için de zemin ve ortam hazırlar. Allah'ı seven insan, insanların en temiz ve arınmışlarını da Allah'ın hatırına sevmeli ve Allah'a yakınlaşmak için bu sevgiden faydalanmalıdır. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

1- Mizanu'l-Hikme, c. 2, s. 228, 3162. hadis:

حُبُّ الدُّنْيَا وَحُبُّ اللَّهِ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبٍ أَبَدًا.

2- age, 3167. hadis: إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَأَخْرِجُوا مِنْ قُلُوبِكُمْ حُبَّ الدُّنْيَا

“Andolsun Allah’a ki, dünyayı ve biz (Ehlibeyt)den başkalarını seven kimse Allah’ı sevmiş sayılmaz.”⁽¹⁾

İnsanın Allah’ı Sevmesinin Alametleri

Yüce Allah’ı sevdiklerini iddia edenler, doğal olarak bu sevginin alametlerine sahip olmalıydılar. Ancak bu alametlerin varlığı durumunda, onların Allah’ı sevdiklerine dair iddialarının doğru olduğuna hükmedilebilir. Açıktır ki bu alametler de, aynen sevginin kendisi gibi güçlü veya zayıf olabilecektir. Şimdi burada, ayetlere ve hadislere istinat ederek Allah sevgisinin en önemli alametlerine değineceğiz:

1- Günahtan kaçınma: Allah sevgisinin en önemli alametlerinden biri, seven kişinin günahtan ve Allah tarafından kınanan şeylerden sakınmasıdır. Günah işlemek, insanı ezeli sevgiliden uzaklaştırır. Bunun içindir ki Allah sevgisi günah işlemekle bir araya gelmez. İmam Cafer Sadık (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Allah’ı sevdiğini söylediğin hâlde günah işlersin.

Bu imkânsızdır ve ilginç bir iştir.

Eğer gerçekten Allah’ı seviyor olsaydın, O’na itaat ederdin.

Çünkü seven, sevdiğinin emrine uyar, itaatkâr olur.”⁽²⁾

2- Emre uymak ve itaat etmek: İnsanın sevgisini sadıkâne ve gerçek kılan şey, sevgilinin isteklerine olumlu tepki vermesi,

1- age, 3156. hadis: وَاللَّهِ مَا أَحَبَّ مَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَالْأَلَى غَيْرِنَا

2- Biharu’l-Envar, c. 7, s. 15:

تَعْصَى الْإِلَهَ وَأَنْتَ تَظْهَرُ حُبَّهُ / هَذَا مُحَالٌ فِي الْقِيَاسِ بَدِيعٌ
لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقًا لَأَطَعْتَهُ / إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيعٌ.

sevgilinin sözünü severek ve isteyerek dinleyip itaat etmesidir. Sevgiliye itaat hem zahirî ve hem de batınî olmalıdır. İtaat sözde olmaz; gerçek anlamıyla seven kimse zahirde ve batında, açıkta ve gizlide mahbubuna itaat etmelidir. Sevgiliye itaatin sevgiyi artıran bir etken olduğu açıktır. Bundan dolayı da gerçekten seven kimse, ilahi hükümlerin, buyrukların ve nehiylerin icrasında ne kadar çok çalışır ve gayret sarf ederse, gerçekte Allah sevgisini daha da arttırmak için kendisinde zemin hazırlamış olacaktır. Müminler Emîri Ali (a.s), Haris Hamdanî'ye yazmış olduğu bir mektubunda bu noktaya şöyle temas etmiştir:

“Bütün işlerinde Allah’a itaat et; çünkü Allah’a itaat etmek her şeyden üstündür.”⁽¹⁾

Buna göre Allah’a itaat etmek, gûnahtan ve bencillikten sakınmak, nefsin istek ve arzularını terk etmek, Allah sevgisinin en önemli alametlerindedir.

3- Yüce Allah’ı bütün sevgililerden üstün tutmak: İnsanın yüce Allah’ı sevdiğini gösteren alametlerden bir diğeri, sadece yüce Allah’a âşık olması ve yalnız O’nu gerçek sevgili bilip bütün sevgililerden üstün tutması ve kalbini de O’nun aşkıyla doldurmasıdır. Müminler Emîri Ali (a.s) bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Kalbine dünya sevgisini yerleştiren kimse, Allah’ı sevdiğini nasıl iddia edebilir!”⁽²⁾

1- Nehcü'l-Belağa, Tercüme: Seyyid Cafer Şehidi, 61. mektup, s. 354:

أَطَعِ اللَّهَ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ؛ فَإِنَّ طَاعَةَ اللَّهِ فَاضِلَةٌ عَلَى مَا سِوَاهَا.

2- Mizanu'l-Hikme, c. 2, s. 228, 3163. hadis:

كَيْفَ يَدَّعِي حُبَّ اللَّهِ مَنْ سَكَنَ قَلْبَهُ حُبَّ الدُّنْيَا.

Âşıkların neşesi de O'dur, gamı da,
 Hizmetlerine karşılık aldıkları ücret de.
 Âşık, sevgiliden başkasını seyre dalarsa
 Bu, aşk değildir, aslı yok bir sevdadır.
 La kılıcı, Allah'tan başka ne varsa hepsini keser silip süpürür.
 Bir bak hele, La'dan sonra ne kalır?
 İllallah kalır, hepsi gider.
 Neşelen, sevin ey ikiliği yakıp yandıran şiddetli aşk!⁽¹⁾

4- Yüce Allah'ın evliyasını sevmek: Gerçek sevginin Allah sevgisiyle sınırlı olduğunu bildirmiştik. Ancak bu, ilahi elçileri ve velileri sevmekle çelişmez. Gerçekte onları sevmek, Allah sevgisinin uzantısıdır. Bu tür sevgiler, Allah sevgisinin en önemli vesilelerindedir. İmam Muhammed Bakır'ın (a.s) yüce Peygamberimizden (s.a.a) naklettiği bir hadis, tam da bu hakikate işaret etmektedir:

“Müminin Allah için mümini sevmesi, imanın en büyük dallarındandır; Allah için seven, Allah için buğzeden, Allah için veren, Allah için esirgeyen kimse Allah'ın seçkin kıldığı kimselerdendir.”⁽²⁾

5- Allah ile mülakatı tercih etmek: Allah sevgisinin alametlerinden biri de, yüce Allah'a âşık olan kimsenin Allah ile bu-

1- Mesnevi, 5. defter, 586-590. beyitler:

عاشقان را شادمانی و غم اوست / دستمزد و اجرت خدمت هم اوست
 غیر معشوق ار تماشایی بود / عشق نبود هرزه سودایی بود
 تیغ لا در قتل غیر حق براند / در نگر زان پس که بعد لا چه ماند
 ماند الا الله باقی جمله رفت / شادباش ای عشق شرکت سوز رفت.

2 Usul-u Kafi, c. 3, s. 189: **وَدُّ الْمُؤْمِنِ الْمُؤْمِنَ فِي اللَّهِ مِنْ أَعْظَمِ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَمَنْ أَحَبَّ فِي اللَّهِ وَأَبْغَضَ فِي اللَّهِ وَأَعْطَى فِي اللَّهِ وَمَنَعَ فِي اللَّهِ فَهُوَ مِنَ الْأَصْفِيَاءِ.**

luşmayı kalmasından üstün tutmasıdır. İnsanın ilahi mülakata erişebilirliği şu ayetten anlaşılmaktadır:

“Ey insan! Rabbine varıncaya kadar sürekli didinin çaba göstereceksin ve sonunda O’na kavuşacaksın.”⁽¹⁾

Likaullah’ın farklı anlamları vardır ve bunlardan bazıları şöyledir: Ölüm ile buluşmak, Allah’ın vereceği sevaba kavuşmak, ahirete geçmek, Allah velileriyle görüşmek, ilahi sıfat ve esmada fani olmak.

Yani süluk ehli olan ve yüce Allah’ı seven insanın, kendisi de dâhil her şeyi Allah’ın gölgesinde görmesidir. Bu doğrultuda mülakatin özü, kulun yüce Allah’a ulaşmasıdır; bunun niteliği ise, mülakat eden kişinin liyakat ve yeterliliğine bağlıdır.⁽²⁾ Mülakatin doğru anlam ve yorumu da bu olabilir. Masumlardan (hepsine selam olsun) bize ulaşan dualarda ve hadislerde de mülakat konusuna vurgu yapılmıştır. Kutlu ve yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Sonra yakınlaştı ve daha da yakınlaştı. Araları iki yay aralığı kadar, belki daha da yakın oldu.”⁽³⁾

Münacat-ı Şabaniyye’de şöyle geçer:

“Allah’ım! Tamamen behcet ve sürur olan izzetinin nuruna beni ulaştır ki seni tanıyayım.”⁽⁴⁾

Kumeyl duasında ise şöyle bir yakarış sunulur:

“Ey Allah’ım, Efendim, Mevlam ve Rabbim! Azabına sab-

1- İnşikâk, 6

2- *Likaullah Risalesi*, Mirza Cevad Ağa Meliki-i Tebrizî, s. 6-7

3- Necm, 8-9

4- وَالْحَقِّينِ بُنُورِ عِزِّكَ الْاَبْهَجِ فَاكُونَ لَكَ عَارِفًا

rededilsem bile, senden ayrılığa nasıl dayanırım?”⁽¹⁾

Şair şöyle der:

Tenden geçen herkese canı verirler. / Candan geçenlere de cananı verirler.

Ayrılık derdine müptela olanlara / Sevgili vuslatıyla dermanı verirler.

Aşk yolunda huzursuz olan herkese / Sevgili diyarında huzuru verirler.⁽²⁾

6- Yüce Allah'ı anmak: Allah sevgisinin alametlerinden bir diğeri, seven kişinin mahububü olan yüce Allah'ı daima anması ve bir an olsun O'ndan gaflet etmemesidir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Yüce Allah'ı sevmenin alameti Allah'ı anmaktır; yüce Allah'a düşmanlığın alameti ise, izzet ve celal sahibi Allah'ın zikrine düşmanlık etmektir.”⁽³⁾

Yüce Peygamberimizin (s.a.a) bir diğer buyruğunda şöyle geçer:

“Allah'ı seven kimse, Onu çokça anar.”⁽⁴⁾

İnsan, bu noktayı göz önünde bulundurarak kendisini değerlendirebilir, yüce Allah'ı sevip sevmediğini anlayabilir. Allah'ı seven kimse kendi iç dünyasına baktığında, varlığında

يَا إِلَهِي وَسَيِّدِي وَمَوْلَايَ وَرَبِّي صَبَرْتُ عَلَىٰ عَذَابِكَ فَكَيْفَ أَصْبِرُ عَلَىٰ فِرَاقِكَ-

Her ke az ten bğđrd janş دهند / Her ke jan der baxt jananş دهند
Her ke ğrdđ mbtlayı dđd heğr / az vşal dđst dermanş دهند
Her ke bđ samān şđd der rah eşq / der diyar dđst samānş دهند

3- Mizanu'l-Hikme, c. 2, s. 226, 3156. hadis:

عَلَامَةُ حُبِّ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُ اللَّهِ وَعَلَامَةُ بُغْضِ اللَّهِ تَعَالَى بُغْضُ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

4- مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ أَكْثَرَ ذِكْرُهُ-

sevgilinin yâdını ve zikrini bulur; Allah'ı anmakla da gönlüne safa ve parlaklık vererek sevgilinin tecelligâhına dönüştürür.

Ey ki, seni anmak, âşıkın kalbinin munisidir

Âşıkın kalbinde senden başkası yoktur.

Senin güzel zatının esma ve sıfatları

Âşık mahfilinin şekeri ve nabatıdır.⁽¹⁾

7- Ünsiyet ve hoşnutluk hâli: Yüce Allah'ı anma neticesinde ortaya çıkan ünsiyet ve rızayet hâli, aynı zamanda da Allah sevgisinin alametlerindedir. Ünsiyet, sevgilinin yanında huzur bulmak ve rahata ermektir. Çünkü yüce Allah'ın hoşnutluğu ve rızası, gerçekte insanın kendi hoşnutluğunu terk edip yüce Allah'ın rızasına ve hükümlerinin tümüne teslim olmasıyla kazanılabilir ancak.

Açıktır ki yüce Allah'ı gönül gözüyle gören ve O'nun sevgi tohumunu gönlüne eken kimse, sadece O'na yakın olmakla huzur bulacaktır. Bu rıza ve hoşnutluk hâlinde, -zahmetli ve meşakkatli olsa bile- ilahi istekleri gerçekleştirmek, gerçekten insana vasfı kabil olmayan büyük bir haz ve zevk verecektir. Bu yüzden de sevgilinin her söz ve kelamı insana tatlı gelecektir. İnsanın kendisini yüce Allah'ın hitabıyla muhatap, sorumluluk yüklenmiş ve görevlerini layıkıyla yerine getireceğine dair ahit alınmış biri olarak görmesi, kesinlikle insanı gururlandıracak ve onur mestliği verecektir. Böylece de Allah'ı seven insan ilahi kelimeler ile hemnişin olacak ve her gün dikkatle ve düşünerek Allah'ın kitabını tilavet edecektir. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

1- Üstat Hasanzâde Amulî Divanı, s. 87:

ای یاد تو مونس دل عاشق / جز یاد تو نیست در دل عاشق
اسماء و صفات ذات نیکویت / نقل است و نبات محفل عاشق.

“Kur’an, Allah ile kulları arasındaki ahitnâmedir. Buna göre Müslüman kişiye yakışan, her gün ahidine bakması ve ondan en az elli ayet okumasıdır.”⁽¹⁾

8- İlahi huzurda durup yakarıшта bulunmak: Allah sevgisinin alametlerinden bir başkası, âşık insanın halvette sevgilinin huzuruna varıp yakarıшта bulunmaya haris ve düşkün olmasıdır. Allah aşkını gönlünde besleyen kimse, gecenin bir vaktinde Rabbiyle halvet etmek ve gizli konuşmak ister. Bazı rivayetlerde şöyle geçer:

“Yüce Allah Musa’ya vahyetti: Gece çöktüğünde beni unutup uykuda kalan kimse, beni sevdiğini dillendiriyorsa yalan söylemiştir. Meğer her seven kimse, sevdiği ile halvet etmek istemez mi?”⁽²⁾

İbadet etmek, yüce Allah’ı seven kimse için kolay bir iştir. Bunun için de İmam Cafer Sadık (a.s) ibadetin en güzelinin severek yapılan ibadet olduğunu buyurmuştur.

Yüce Allah’ı seven kimsenin sahip olması gereken alametlerin bazıları da kısaca şunlardır: Allah dostlarını sevmek ve Allah düşmanlarına düşman olmak, Ehlibeyti (a.s) sevmek, Allah’a tevekkül etmek, ilim öğrenmeyi önemle gerekli görmek, züht üzere yaşamak, ilim ehlini ve fakirleri sevmek, günahkârlardan uzak durmak, ahde sadakatle bağlı kalmak, vaade vefa göstermek, temiz bir kalbe sahip olmak, pisliklerden arınmış hâlde namaza durmak, farzları yerine getirmek hususunda gayret etmek ve ciddiyet göstermek...

1- Usul-u Kafi, c. 4, Kur’an’ın Fazileti kitabı: الْقُرْآنُ عَهْدُ اللَّهِ إِلَى خَلْقِهِ فَقَدْ يَتَّبِعِي لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَنْظُرَ فِي عَهْدِهِ وَأَنْ يَقْرَأَ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ خَمْسِينَ آيَةً.

2- Mizanu'l-Hikme, c. 2, s. 225, 3152. hadis: كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يُحِبُّنِي فَإِذَا جَنَّهُ اللَّيْلُ نَامَ عَنِّي؛ أَلَيْسَ كُلُّ مُحِبِّ يَحِبُّ خَلْوَةَ حَبِيبِهِ.

YÜCE ALLAH'IN KULLARINI SEVMESİ

Şüphesiz ki yüce Allah kullarını sever. Aslına bakılırsa sevgi ve muhabbet O'nun tarafından başlar ve O'nun kendisi, insanların kalbine emanet olarak bırakılan sevgiyi korumalarını ister. Bundan dolayı da şöyle buyurmuştur:

“O, onları sever; onlar da O’nu severler.”⁽¹⁾

Elbette yüce Allah'ın kullarına olan bu sevgisi, kendi zatına olan sevgisi vasıtasıyladır. Yani kendi zatını sevdiğinden dolayıdır ki mahlûkatını sever. Bunu başka bir tabirle şöyle de açıklayabiliriz: Sevgi, yüce insanî özelliklerden biri ve fitrî bir olgudur. Bütün insanların varlığında olan bu sıfat, mahlûkatını, kendi fiili olmaları bakımından seven Allah tarafındandır. Bu yüzden yüce Allah ile insanı sevmesi arasında varlıksal bir bağ ve ilişki vardır. Allame Tabatabaî (r.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Yüce Allah, kendi zatını sevdiği için yaratıklarını da sever; yaratıklar, Allah hazretlerinin nimet vericiliğini kabul ettiklerinden dolayı Allah onları sever ve de mahlûkat, yüce Allah'ın hidayetini kabullendikleri için Allah onları sever.”⁽²⁾

Ayetler, yüce Allah'ın sevmesinin başka bir türünden de bahsetmiştir ve bu sevgi, insanların Allah Resulü'ne (s.a.a) itaati sonrasında gerçekleşir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

1 Mâide, 54

2- el-Mizan, c. 1, s. 411.

“De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin...”⁽¹⁾

Burada şu noktayı hemen hatırlatmalıyız: “Yüce Allah’ın sevmesi ve buğzetmesi” gibi kullanımlarda geçen sevgi ve nefret tabirleriyle kastedilen şey, onların bilinen örfî anlamları değildir. Çünkü bu örfî anlam, nefsanî infial ve edilgenliği gerektirir; oysaki yüce Allah bundan münezzehtir. Maddî âlem sınırında konu edilen anlamlar, mücerredat ve soyutlar âleminde var olanlarla, nitelik ve hakikat bakımından farklıdırlar ve başka bir şekilde tecelli ederler.⁽²⁾ Bundan dolayı da merhum İmam Humeyni (r.a) şöyle yazar:

“Mülk âleminde bir tür yenilenmenin ve infialin gereği olan bu tür vasıflar ve hâller (sevgi ve nefret), gayb ve tecerrüdî olgular âlemlerinde ve özellikle de ilahi esmâ âleminde ve vahidiyet makamında, bütün eksikliklerden ve noksanlıklardan münezzehtir ve müberra suretinde mevcuttur. Mesela (cemaliye, latife, tayyibe ve ünsiyye tecellileri de dediğimiz) rahmaniyyet ve rahimiyyetin tecellileri eğer bu âlemde zuhur bulursa, sevgi ve rahmet suretinde olacak ve infiali gerektirecektir. Bu da, bu âlemin ne kadar dar ve yetersiz olduğundan dolayıdır. Buna göre yüce Hakk’ın kuluna buğzetmesi, kahharlığının ve intikamının, sevgisi ise rahmet ve kerametinin zuhurudur (Bilen Allah’tır).”⁽³⁾

Şeyh Bahaî de bu hususta şöyle yazmıştır:

“Allah’ın kullarına olan sevgisi; sevdiğini ünsiyet makamına çekmesi, kudsî âleme yüceltmesi, düşüncesini melekût sırla-

1- Âl-i İmran, 31.

2- İhyau Ulumi’d-Din, c. 4, s. 302-303.

3- Kırk Hadis, s. 390.

rıyla doldurması ve duyularını da sadece melekût nurlarından faydalandırması suretinde zahir ve aşikâr olur. Bunun sonucunda, Allah'ın sevdiği insanın ayağı yakınlık makamında sağlamlaşır, eti de kanı da sevgiyle yoğrulur, nitekim kendisini unuttur, kendi hissinden gaflet eder, ağyar aradan çekilir, artık yüce Allah onun gören gözü ve işiten kulağı olur.”⁽¹⁾

Sen git, gönül evini temizle

Sevgilinin makam ve yerini hazırla.

Sen çıktı mıydın o gelir içeri.

Sana sensiz olduğunda cemalini gösterir.

Nafilelerle kendisini sevdiren kimse

Nefy “la”sı ile evini süpüren kimse

Onun canının içine yerleşir sevgili

“Benimle iştir ve benimle görür” nişanı alır.⁽²⁾

Bu açıklamalar ile ortaya çıkan sonuç şudur: Yüce Allah'ın kullarına olan sevgisi, hayır ve kemal algısından ibaret olan hubb-i zattan kaynaklanır ve bu sevgi, Allah'ın kullarına ikramıyla zuhur eder. Bu anlamı göz önünde bulundurmakla şöyle diyebiliriz: Yüce Allah, bir kuluna sınırsız rahmetinden lütufta bulunursa, gerçekte onu sevgisinin muhatabı kılmıştır.

1- el-Erbeûn, s. 689, 35. hadis.

2- *Gülşen-i Raz*, Mahmud Şebüsterî:

برو تو خانه دل را فرو روپ / مهیا کن مقام و جای محبوب
چو تو بیرون شدی او اندر آید / به تو بی تو جمال خود نماید
کسی کو از نوافل گشت محبوب / به لای نفی کرد او خانه جاروب
درون جان محبوب او مکان یافت / ز «بِی یَسْمَعِ وَبِی یُبْصِرِ» نشان یافت.

Yüce Allah'ın Kullarını Sevmesinin Alametleri

Geçen bölümlerde de hatırlattığımız üzere, sevginin başlangıcını yapan bizzat yüce Allah'ın kendisidir. Çünkü O, yaratıcıdır ve yarattıklarını ve özellikle de insanı çok sever. Gerçekte yüce Allah'ın insana olan sevgisi, büyük ilahi emaneti taşıma liyakatini ona vermiş olması bakımından daha özel bir hâl alır. Bundan dolayı da yüce Allah'ın kullarına olan sevgisi daha çok tecelli eder ve kul, ilahi lütuf ve inayet vasıtasıyla hidayet yönünde hareket etme tevfiki kazanıp salih ameller yapar.⁽¹⁾

Bu giriş nitelikli konuları aydınlattıktan sonra, din önderlerimiz tarafından açıklanan kullar hakkındaki Allah sevgisinin bazı alametlerine değinmek istiyoruz:

1- Kul Allah'ı nasıl seviyorsa Allah da kulu öyle sever.⁽²⁾

2- Yüce Allah, kulunu kendi sevdiklerine sevdirebilir. Allah sevgisi, salih bir kulun kalbine girdiğinde, onun katılığını giderip yumuşatır. Allah, kendi cemal ve hüsnünden bir nuru o kuluna giydirir ve böylece de müminlerin kalpleri ona meyleder.

3- Kuluna itaat hususunda başarı verir.⁽³⁾

4- Yüce Allah, itaat etmenin ağırlığını kulunun üstünden kaldırır.

5- Kulunun ihtiyacı oranında ona bahşişte bulunur.⁽⁴⁾

6- Kulun belasını artırır.⁽⁵⁾

1- İhyau Ulumi'd-Din, c. 4, s. 304.

2- Mizanu'l-Hikme, c. 2, s. 224, 3147. hadis.

3- age, İmam Ali'nin (a.s) Buyruklarından.

4- age, s. 223, İmam Cafer Sadık'ın (a.s) Buyruklarından.

5- age, s. 224, Yüce Peygamberimizin (s.a.a) Buyruklarından.

- 7- Kulun kusur ve ayıplarını gizler, ortaya çıkarmaz.⁽¹⁾
- 8- Kuluna kalb-i selim bahşeder ve ahlakını da güzelleştirir.⁽²⁾
- 9- Kuluna dünyayı nefret edilesi gösterir. Çünkü dünya, kulu yüce Allah'tan uzaklaştırır.⁽³⁾
- 10- Kuluna hilim ve huzur bahşederek onu süsler.⁽⁴⁾
- 11- Kuluna doğruluk ve dürüstlüğü ilham eder.⁽⁵⁾
- 12- Kulunun zihnine ilim salgılar.⁽⁶⁾
- 13- Kuluna güzel ibadet etme tevfiği bahşeder.⁽⁷⁾
- 14- Emaneti korumayı ve kollamayı kuluna sevdirebilir.⁽⁸⁾

Yüce Allah, kulunu o kadar çok ve sınırsızca sever ki, bunu vasf edebilmemiz mümkün değildir. Bu sevgiye mukabil kulun yapması gereken ise, Allah sevgisi ve aşkında, fena makamına ermek ve kendisini O'na teslim etmektir.

Mevlana, *Mesnevi*'de çok güzel bir öykü anlatmıştır. Burada ona yer vermemiz çok uygun olacaktır. Bir âşık varmış; bir gün maşukunun yanına gidip onun aşkı uğrunda yaptığı hizmetleri ve fedakârlıkları sıralamış. Mal ve servetini verdiğini, güç ve namını yitirdiğini, nice acılar çektiğini bir bir anlatmış. Uzun bir süre karşılıklı konuştuktan sonra âşık, "Geçen geçti

1- age, s. 223, İmam Cafer Sadık'ın (a.s) Buyruklarından.

2- age, s. 224, İmam Ali'nin (a.s) Buyruklarından.

3- age, s. 223, İmam Ali'nin (a.s) Buyruklarından.

4- age.

5- age.

6- age.

7- age.

8- age.

artık, şimdi seninle ilgili görevimin ve yapmam gerekenlerin neler olduğunu söyle!" demiş:

Her buyruğuna can pahasına durmuşum.

Senin yoluna ayak ve baş koymuşum.

Yüzümü döndürmem, ben senden dönmem.

Emrin için verecek canım ve tenim var.⁽¹⁾

Maşuk ona der ki, sen çok şeyler yapmışsın, fakat yaptıklarının tümü haşiye ve detaydır; asıl yapman gerekeni henüz yapmış değilsin.

Âşık, yapması gereken asıl şeyin ne olduğunu sorar. Maşuk şöyle cevap verir: Sevgi ve aşkın özü, sevgili uğrunda can vermek ve yok olmaktır.

Dikkat edilmelidir ki, maşuk uğrunda fani ve yok olmak, varlık ve bekanın özüdür; sevgili yolunda ölmek ise, ölümsüz hayatın özüdür. Âşığın adını kıyamete dek yaşatacak da bu ölümdür.

O âşık dedi: Söyle, nedir asl olan?

Dedi: Asl olan ölmek, yok olmaktır.

Eğer ölürsen, tam hayatı bulursun.

Güzel adın kıyamete değin kalır.

Âşık bu sözü duyunca derinden bir ah çekti de can verdi:

O dem oracıkta uzandı ve can verdi.

Gülerek ve sevinçle başını sundu gül gibi.

O gülüş onda ebedi olarak kaldı.

1- هر چه فرمایی به جانِ استاده ام / بر خط تو پا و سر بنهاده ام -
رخ نگردانم، نگردم از تو من / بهر فرمان تو دارم جان و تن.

Arif kişinin zahmete uğrayan canı, akli gibi.⁽¹⁾

Bu anlatılanlara dikkat edecek olsak, Hak hazretlerinin ve yüce Allah'ın en büyük âşığının yüce Peygamberimiz (s.a.a) olduğunu anlayacağız. Allah'ın kullarını hidayet etmek için bütün zorluklara göğüs geren, kulların gönüllerini hidayet etmek ve mamur kılmak için en büyük zahmetleri çeken, acılar karşısında her daim sabreden ve 23 yıl boyunca yolun bütün sıkıntılarına katlanan da o idi. Bazen Allah Resulü'ne (s.a.a), *"Size eziyette haddi aşanlara ve sürekli zahmet verenlere beddua edin."* denirdi. Hazret ise şöyle buyururdu:

"Allah'ım! Kavmime yet, şüphesiz ki onlar (ne yaptıklarını) bilmiyorlar."⁽²⁾

Mevlana bu hususta şöyle demiştir:

Pak aşk, Muhammed'le eşti.

Allah, onun aşkından dolayı "Sen olmasaydın..." dedi.

Hâsılı o, aşkta tek olduğu için

Allah, onu peygamberler içinden seçti.

Sen, pak aşka mensup olmasaydın,

Hiç gökleri var eder miydim?⁽³⁾

1- Mesnevi, 6. defter.

هم در آن دم شد دراز و جان بداد / همچو گل درباخت سرخندان و شاد
ماند آن خنده بر او وقف ابد / همچو جان و عقل عارف بی کبد.

اللَّهُمَّ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ -2-

3- Mesnevi, 5. defter, 2737-2739. beyitler:

با محمد بود عشق پاک جفت / گفت « لولاک » بهر عشق او خدا
منتهی در عشق چون او بود فرد / پس مر او را ز انبیاء تخصیص کرد.
گر نبود بحر عشق پاک را / کی وجودی دادمی افلاک را.

Sevginin bu eser ve etkilere sahip olmasından dolayıdır ki Kur'an-ı Kerim, Allah'a duyulan sevgiyi iyilik ve güzellikle anmış, Allah'ı sevenleri de tanıtarak övmüştür; aynı zamanda da Allah'tan başkasına beslenen sevgiyi zemmedip kınamıştır. Şunu da hemen belirtelim ki İslam dini, Allah sevgisinin uzantısında olan bazı sevgileri de övmüş ve insanları bu yönde teşvik etmiştir. İnsanın Allah Resulü'nü (s.a.a), Ehlibeyti'ni (hepsine selam olsun), kendi eşini, evlatlarını, üstadını, diğer insanları, babasını, annesini ve arkadaşlarını sevmesi, İslam'ın özendirdiği işte bu sevgilerdendir. Bu bağlamda önem arz eden şey şudur: Bu insanların sevgisi, insanı asıl sevilmesi gereken Allah'a yönlendirir ve yetkinlik kazanma yönünde tetikler. Zaten yüce Allah'ın nefsanî isteklere dayanan sevgi türlerini kınamasının nedeni de budur. Çünkü bu türden sevgilerin tümü geçici, belli bir dönemle sınırlı ve fanidir; bunların hiçbir nevi kalıcı değildir. Yüce Hak Hazretlerinin izin ve iradesine dayanan sevgiler ise kalıcı ve ölümsüzdür.

ALLAH RESULÜ'NÜN (S.A.A) VE EHLİBEYTİ'NİN SEVGİSİ

Şanı yüce Allah, kendi sevgisinden hemen sonra Peygamberinin (s.a.a) sevgisine tekit ve tavsiyede bulunmuş ve şöyle buyurmuştur:

“De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin...”⁽¹⁾

Kur’an-ı Kerim Ehlibeyt (a.s) sevgisi hakkında da şöyle buyurmuştur:

“(Ey Peygamber! Ümmete) de ki: Buna karşılık sizden o yakınlarımı sevmekten başka bir mükâfat istemem.”⁽²⁾

Yüce Allah’ın, Peygamber’i (s.a.a) ve Ehlibeyt’i (hepsine selam olsun) sevmemizi istemesinin nedeni şöyle açıklanabilir: -Geçen bölümlerde de açıkladığımız üzere- insanın yüce Allah’ı sevmesini gerektiren birtakım nedenler vardır. İşte bu nedenler, bütün yaratılmışlar arasında en yetkin anlamıyla yüce Peygamberimizde (s.a.a) ve Ehlibeyt’inde mevcuttur. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için sözü edilen nedenlere kısaca değinmemiz yerinde olacaktır:

Bu sebeplerin ilki **iyilikte** bulunmaktır. Gerçek anlamıyla iyilik insanın isteyerek yaptığı, dünya ve ahiret çıkarı ummadığı

1- Âl-i İmran, 31.

2- Şûra, 23.

iyiliktir. Bu anlamıyla iyilik, yüce Allah'tan sonra sadece peygamberlerde ve masum Ehlibeyt İmamları'nda mevcuttur. Onlar, severek ve de dünyevi veya uhrevi bir amaç gütmekten iyilik yapmışlardır. Kur'an-ı Kerim, bunun bir örneğini şöyle anlatmaktadır:

“(Allah) sevgisi (hatırına) yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler: Biz size, ancak Allah rızası için yediriyoruz; sizden ne bir karşılık istiyoruz, ne de bir teşekkür.”⁽¹⁾

Onlar, bir karşılık elde etmek veya bir çıkar sağlamak için değil, sadece ve sadece yüce Allah'ın mukaddes zatı için iyilik ettiklerinden dolayı insanlar da onları severler.

Sevginin bir diğer nedeni **cemal**dir. Cemal, zahirî ve batınî olmak üzere iki kısma ayrılır. Batınî cemali insanda şekillenen etkenler şunlardır: İlim, nefsi ve kulları islah etme gücü ve pisliklerden arınmak. Bu anlamlara en yetkin ve aşkın hâliyle sahip olanlar yüce Peygamberimiz (s.a.a) ve Ehlibeyt'idir.

Bu yüce insanları sevmek hakkındaki teşvikin nedeni, bu açıklamalar ışığında tamamen anlaşılmuş oldu. Bu sevgiye vurgu yapan, teşvik eden ve yayılması gerektiğini bildiren pek çok hadis vardır. Yüce Peygamberimizden (s.a.a) nakledilen bir hadiste şöyle geçer:

“İzzet ve celal sahibi Allah'ı sevdiğiniz için beni sevin, beni sevdiğiniz için de Ehlibeyt'imizi sevin.”⁽²⁾

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bir diğer hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Beni sevmek ve Ehlibeyt'imizi sevmek, isteklerin büyük

1- İnsan, 8-9.

2- Mizanu'l-Hikme, c. 2, s. 236: أَحِبُّونِي لِحُبِّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي لِحُبِّي.

olduğu yedi yerde fayda verecektir: Ölüm anında, kabirde, kabirlerden dirilince, ameller yazıldığında, amelin hesabı sorulduğunda, amel tartıldığında ve sıratın geçildiğinde.”⁽¹⁾

Aslında (yüce Allah'ın emriyle Peygamberimizin mükâfatı olarak konu edilen) Ehlibeyt'i sevmenin istenmesi, insanların olgunlaşmasında, yetkinlik kazanmasında ve ıslahında fayda verir. Yani Ehlibeyt sevgisi, herkese ulaşan bir hayır ve iyiliktir. Nitekim Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

“De ki: Sizden istediğim karşılık, sadece sizin içindir. Benim mükâfatım, sadece Allah'a aittir. O, her şeye şahittir.”⁽²⁾

Buna göre Ehlibeyt sevgisi, gerçekte yüce Allah'a doğru yol bulmak, Allah yolunda kâmil olmak ve yüce Hakk'a yönelmektir. Kur'an-ı Kerim de bu gerçeğe temasla şöyle buyurmuştur:

“De ki: Buna (elçiliğime) karşılık sizden, Rabbine doğru bir yol tutmak isteyen kimseler dışında bir ücret istemem.”⁽³⁾

Peygamber (s.a.a) ve Ehlibeyt (hepsine selam olsun) sevgisi, insanın farklı boyutlarda kendisini yapılandırmasına ve ıslah etmesine zemin hazırlar ve yüce Allah'a yaklaşmasına neden olur. Çünkü sevgi, sevilenin sıfatlarının sevene aktarılmasını sağlayan bir etkidir. İşte bundan dolayıdır ki Ehlibeyt sevgisi, insanı tevhide hidayet eder.

1- age, s. 237, 3203. hadis:

حُبِّي وَحُبُّ أَهْلِ بَيْتِي نَافِعٌ فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ أَهْوَالُهُنَّ عَظِيمَةٌ عِنْدَ الْوَفَاءِ وَفِي الْقَبْرِ وَعِنْدَ النَّشُورِ وَعِنْدَ الْكِتَابِ وَعِنْدَ الْحِسَابِ وَعِنْدَ الْمِيزَانِ وَعِنْدَ الصِّرَاطِ.

2- Sebe, 47.

3- Furkân, 57.

Hz. Resulü'nün (s.a.a) ve Ehlibeyt'inin Sevgisini Nasıl Kazanabiliriz?

Hatırlayacağınız gibi, gerçek sevginin marifet ve tanıma sayesinde gelişeceğini bildirmiştik. İnsan, sevdiğini ne kadar çok tanıyacak ve onun hakkındaki bilgisi ne kadar çok artacak olsa, ona daha çok eğilim gösterecektir. İşte bu durumda sevenin çalışma ve gayreti sonuç verecek ve sevdiğinden etkilenmesi kesinleşecektir. Öyleyse yüce Peygamberimiz (s.a.a) ve Ehlibeyt'i hakkındaki sevgimizi artırma yönünde atmamız gereken ilk adım, onları daha iyi tanımaya dönük gayret etmek olmalıdır. Masumlardan rivayet edilen bir duada yüce Allah'ı, Peygamber'ini (s.a.a) ve Ehlibeyt'i tanıma isteği şöyle dile getirilmiştir:

“Allah'ım! Kendini bana tanı; eğer kendini bana tanıtmazsan, senin Peygamberini tanıyamam. Allah'ım! Peygamberini bana tanı; eğer Peygamberini bana tanıtmazsan, senin hüccetini tanıyamam. Allah'ım! Hüccetini bana tanı; eğer hüccetini bana tanıtmazsan, dinimden sapar kaybolurum.”⁽¹⁾

Sürekli olarak okunması tavsiye edilen bu duada çok önemli mesaj ve noktalar saklıdır:

Bunlardan biri, yüce Allah'ı tanımanın çok önemli oluşudur.

Bir diğeri, bu marifeti kazanabilmek için yüce Allah'tan yardım dilenmesi gerektiğidir. Çünkü eğer yüce Allah bize direnç, hidayet ve tevfik vermezse, kapasitemiz oranında ve doğru olarak yüce Allah'ı tanıyamayacağız.

1- اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي نَفْسَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي نَفْسَكَ، لَمْ أَعْرِفْ رَسُولَكَ، اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي رَسُولَكَ - فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي رَسُولَكَ، لَمْ أَعْرِفْ حُجَّتَكَ، اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي حُجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي حُجَّتَكَ، ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي.

Bir başka nokta, yüce Allah'ı tanımakla Peygamber'ini (s.a.a) tanımak arasındaki ilişkidir. Eğer insan, yüce Allah'ı tanıyamazsa, O'nun tarafından gelen ve her iki cihanın mutluluk bahşeden yasalarını iletmekle görevlendirilen Peygamber'ini (s.a.a) de tanıyamayacaktır. Allah Resulü'nün (s.a.a) ve peygamberliğinin doğru bir şekilde tanınmaması durumunda, Allah'ın hücceti de doğru olarak tanınmayacaktır.

Duanın barındırdığı bir diğer önemli nokta da, Allah'ın hüccetinin tanınmaması durumunda, insanın ilahi dinden sapaacağıdır. Bunun neticesinde de insan, ilahi hayat tarzını ve yasaları tanımayacaktır. Masumlardan rivayet edilen bir hadiste şöyle geçer:

“Allah'ı Allah'ın kendisiyle, Peygamber'i (s.a.a) peygamberlikle ve ulu'l-emirleri (emir sahiplerini) de velayetle tanıyın.”⁽¹⁾

Yüce Allah'ı ilahi inayetle tanımalıyız. Bu, bütün insanlığın, marifetine düzen vermesi için verilen bir emirdir. Peygamber'in konumunu da, ancak peygamberliğin hakikatini anladığımız takdirde tanıyabileceğiz. Peygamberlerin peygamberliğinin doğru olarak açıklanması ve tanımlanması, peygamberi doğru olarak tanımaya da zemin hazırlayacaktır. Yüce Allah katında değerli bir makama sahip olan “ulu'l-emirlerin (emir sahiplerinin) konumunu da ancak velayeti tanımakla anlayabileceğiz.

Bu açıklamalardan elde edilen sonuç şudur: Bilgi ve marifet her yerde başrolü oynar; Peygamber (s.a.a) ve Masum İmamlar sevgisi başta olmak üzere sevginin azlık ve çokluğunda da en önemli etmendir.

1- اَعْرِفُوا اللَّهَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولَ بِالرِّسَالَةِ وَأُولَى الْأُمُورِ بِالْوَلَايَةِ -1

Farklı ibare ve kelimelerle birçok kaynakta yüce Peygamberimizden (s.a.a) aktarılan ve imamı tanımının önemini bildiren bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

“İmamını tanımadığı hâlde ölen kimse cahiliye ölümüyle ölmüş olur.”⁽¹⁾

Bu gerekli öncül bilgiler sonrasında, yüce Peygamber’i (s.a.a) ve imamı tanımının birkaç yolu olduğunu hatırlatmalıyız:

1- Bu yüce insanların hayat tarihini incelemekle onları tanımak mümkündür. Bugüne kadar onlar hakkında pek çok kitap yazılmıştır. Buna göre onların ilmî ve amelî siyerini araştırmak, ahlakî ve davranışsal menkıbe ve özelliklerini öğrenmek, bir yere kadar onların makamını insana tanıtacaktır. Bunun kendisi, onlara duyulan sevginin artmasına sebep olacaktır. Eğer insan, onların ilim, ibadet, cesaret, marifet, akletme, düşünme, yiğitlik, özveri, fedakârlık, alçakgönüllülük, zorluklar ve musibetler karşısında sabır ve hilim alanında insanlığın öncüsü olduklarını anlayacak olsa, kesinlikle onlara yakın olmaya çalışacaktır; onlarla düşünsel, manevi ve batınî anlamda bir ilişki içinde olmaya özen gösterecektir. Bu eğilim ve yakınlık da, onlara benzemekle ve onları örnek almakla sonuçlanacaktır. Onları model ve örnek almak ise, gençlik başta olmak üzere herkesin manevi ve ilmî alanda gelişmesini, olgunlaşmasını ve kâmilleşmesini sağlayacaktır. İzzet ve celal sahibi Allah’ın bu insanları peygamber ve imam olarak gönderdiğini ve insanlığın hidayeti için görevlendirdiğini anlayacak olsak, onlarla en yüksek düzeyde ilişki kurmayı önemseyecek ve bunu gerekli göreceğiz.

2- Onları tanımının bir diğer yolu da, onların buyrukları hu-

1- مَنْ مَاتَ وَهُوَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً

susunda düşünmek ve araştırma yapmaktır. Çünkü en yüce ilahi şahsiyetlerin düşünsel, inançsal, manevi, ahlakî ve siyasî eserleri hakkında düşünmek ve araştırma yapmak, insanı ilmî ve manevi açıdan yücelten büyük bir sermaye olabilecektir. Bunun yanı sıra doğal olarak onlar hakkında ulaştığımız marifet uyarınca da onlara olan sevgimiz artacaktır.

3- İlmî yolların dışında amelî bir yol izleyerek de yüce Peygamber'e (s.a.a) ve Masum Ehlibeyt İmamları'na (hepsine selam olsun) olan sevgimizi artırabiliriz. Bu pratik yolu birkaç yöntemle katetmek gerekir:

Bu yöntemlerin biri, onlara uymak ve tabi olmaktır. Bu yolda yürüyen kimse, onlara olan sevgisini göstermek için kendisini onların ahlakî ve davranışları ile süslemeye çalışmalıdır. Onlara beslenen sevgiyi gerçek kılan da budur zaten. Yüce Peygamber'i (s.a.a) sevdiğimizi sözlü olarak bildirmemiz yeterli değildir; hareketlerimizi, davranışlarımızı ve ahlakımızı da sevdiğimizinkine uyarlamalı, böylece de sevgimizde dürüst ve sadık olduğumuzu sahnelemeliyiz.

Bir başka yöntem, onlarla manevi bir bağ kurmaktır. Sevgi oluşturmanın en güzel yolunun irtibat ve bağlantı kurmak olduğu, bilimsel ve psikolojik açıdan da doğrulanmış bir gerçektir. Bu yüzden sevdiğimizizin huzurunda bulunmaya, onunla görüşmeye ve onunla hemnişîn olmaya istek duymalıyız. Bu bağlamda onları ziyaret etmekle şerefyâb olmamız tavsiye edilmiştir. Şartların müsait olması durumunda, aşırılıktan sakınarak Medine, Necef, Kerbela, Samerra, Meşhed ve Kazimeyn gibi kutsal türbeleri ziyaret etmeliyiz. Bu tevfikten mahrum kaldığımız durumlarda, insanı güzel manevi ve ruhanî hâllere yönlendiren imamzâdelerin türbelerini ziyaret etmeliyiz. Marifet ve irfan üzerine kurulu sevginin kalıcı ve ebedi bir olgu olduğu çok açıktır. Ziyaret ettiğimizde

de, bunu kurallarına göre yapmalı, ziyaret adabına tam anlamıyla odaklanmalı, denge hâlimden ayrılmamalı ve ifrattan sakınmalıyız. İslam karşıtlarının ve din düşmanlarının eline bahane verecek her davranıştan cidden geri durmalıyız.

Önceden de belirtmiş olduğumuz gibi bu insanlar, yüce Allah'ın yaratmış olduğu kulların en temizleri ve en üstünleridirler. Bu yüzden de onların temiz ve pak ruhlarına tevessül edilebilir. Ruh, kalıcı ve ölümü olmayan bir hakikat olduğuna göre, onların ruhları şimdi de hazır ve kuşatıcıdır. Onların ruhlarından yardım talep ettiğimizde onlar, ilahi dergâhta aziz ve değerli olduklarından dolayı yüce Allah'ın katında vasıta olacaklardır. Masum Ehlibeyt İmamları'nın (hepsine selam olsun), kendi dönemlerinde gulüb ve aşırılık akımı karşısında ciddiyetle mücadele etmiş olduklarını da hemen hatırlatalım. Bütün Müslümanlar, sadece ve sadece yüce Allah'ın tapınmaya ve ibadete layık olduğu öğretisi ve gerçeğini mutlaka göz önünde bulundurmalarıdır. Yüce Peygamber'i (s.a.a) sevmek ve Ehlibeyt İmamları'nı (hepsine selam olsun) sevmek de, zaten onların yüce Allah'a yakınlıklarından ve ilahi dergâhta makam sahibi olduklarından dolayıdır. Bu yüzden o arınmış ve yüce insanlar aracı seçilebilir ve onlardan yardım istenebilir. Şia açısından şirk olan şey, yüce Allah dışında birini rab ve mabut olarak görüp ona ibadet etmektir. Bunun için de masumların ziyaret metinlerinde, sahip olmamız gereken inançlara vurgu yapılmış ve ruhumuzu olgunlaştırıp yüceltebilmek adına onların pak ruhlarından yardım talep edebileceğimize dikkat çekilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetleri de bu iddiayı kanıtlamaktadır.

EŞİ SEVMENİN GEREKLİLİĞİ

Elde edilen bilimsel araştırmalar sonucuyla ve tecrübelerle desteklenen kesin gerçek şundan ibarettir: Evlilik, ergenlik çağına ulaşan iki insanın huzursuz doğasını huzurla buluşturur ve insanın asi tabiatını uysallaştırır. İki insanın kurduğu ortak hayatın bel kemiği ünsiyet, sevgi, anlayış ve uzlaşıdır. Kutsal aile ocağı, karşılıklı sevgi ve muhabbetle gerçek konumuna ulaşabilecektir. İşte bundan dolayıdır ki Kur'an-ı Kerim, evliliğin en önemli felsefesini karşılıklı sevgi olarak tanıtmış ve şöyle buyurmuştur:

“Kendileri ile huzur bulmanız için size kendinizden olan eşler yaratması ve aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun ayetlerindedir.”⁽¹⁾

Sevgi, hayatın sebatına ve ailenin sarsılmazlığına, nefsin ulvîlik vasfı kazanmasına ve ruhun yücelmesine neden olur. Aynı zamanda da hem erkeğin hem de kadının ruhsal, etik ve manevi açıdan olgunlaşmasına zemin hazırlar ve de ahlakî yetkinliklerin ve manevi hazların ortaya çıkmasını sağlar. Bundan dolayıdır ki, ortak hayata adım atıp yuva kuran taraflardan her biri, diğerı tarafından sevildiğini bilse eğer, asla ciddi ve köklü sorunlarla karşılaşmayacaklardır. Bunun için de aile hayatının temel rüknünün sevgi olduğu söylenebilir. Özellikle ortak hayata adım atan genç çiftlerin hayatına sevgi

ve muhabbetin hâkim olmaması durumunda, onların evlilik hayatı çok soğuk geçecek ve amaç yitimine uğrayacaktır. Bunun da acı ve istenmedik sonuçlarla noktalanacağı açıktır.

Erich Fromm, Batı dünyasında aile kurumunun çökme nedenlerinden birini şöyle açıklamaktadır: "...Günümüz insanı kendisine, diğer insanlara ve doğaya yabancılaşmıştır. İnsanın kendisi bir eşyaya dönüşmüştür ve yaşam gücünü de, pazarın mevcut koşullarında, karşılığında en fazla kârı elde edebileceği bir tür sermaye yatırımı olarak görmektedir. Esasen insanların birbirleriyle ilişkileri de, birbirlerine yabancı olan robot insanların ilişkisi türündendir."

Bu durum, ister istemez sevgi bağlamında günümüz insanların sosyal kişiliğine de yansımış ve uyarlanmıştır. Robotlaşan insanlar sevemezler; onların yapabileceği şey, ancak kendileri için oluşturulmuş paket kişilikleri karşılıklı olarak değiştirmek ve adil bir eşitliğe ümit beslemektir.

Üzülerek belirtmek gerekir ki bazı psikiyatristler, sevgi ve aşkı maddî hususlarla sınırlandırmışlar. Onlara göre aşk cinsel bir olgudan ibarettir.

Cinsel aşkın insanı mutluluğun zirvesine taşıyacağı inancı, kesinlikle evlilik hayatını tehdit eden bir bakış tarzıdır. Çünkü cinsel gücün zayıflaması veya doygunluğa ulaşması durumunda, artık ilişkiler renk yitirecek ve sonuç olarak da soğuk rüzgârlar esmeye başlayacaktır. Bu yüzden İslam dini, ailevi ilişkileri sağlam temellere oturtan en önemli etkenlerden birinin sevgi olduğunu bildirmiştir. Çünkü sevgi, kadın ve erkek arasında yardımlaşma ve uzlaşmanın en güzel örneklerini ortaya çıkaracak, endişe ve tedirginlikleri ortadan kaldıracaktır.

İslam dini, sevgi ve aşkı cinsellikle sınırlandırmamış; bilakis batınî-fitrî, ilahi ve insanî bir olgu ve değer olarak tanıtmış-

tır. Gerçekte batınî ve ruhsal güzelliğler, davranışsal ve etik yetkinlikler ve insanî olgular bu ilahi sevgi ve aşkın sebat ve devamına neden olacaktır. Bu temel ilkenin korunmasıyla insanlar, birbirlerinin haklarını tam anlamıyla gözetecek, kimse kendi hak ve hukukunun ötesine geçmeye kalkışmayacak, birbirleriyle safa ve samimiyet içinde bir ömür boyu güven ve huzurla yaşayacak, yardımlaşma ve dayanışma içinde yüceliş ve yetkinlik yolunu katedecek, dünya ve ahiret mutluluğuna erişeceklerdir.

Kadının Konumu

Önce de değindiğimiz gibi kadın ve erkek arasında karşılıklı sevginin var olması bir gerekliliktir. Bunun kadınlar hakkındaki geçerliliği çok açıktır. Kadın, yaratılışsal yapısı ve içrek eğilimleri bakımından sevgiye susamış bir varlıktır; bütün benliği sevgi, şefkat ve duygu ile doludur. Bundan dolayı da başkaları tarafından sevilme ister ve hatta kadının sevinç ve mutluluğu birisi tarafından sevilmeyle bağlıdır. Ne kadar çok sevilirse o kadar çok sevinir, mutlu olur. Birisi tarafından sevilmediğini anladığı takdirde ise çok üzüntülü, solgun ve sıkın olur. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Erkeğin, eşine ‘Seni seviyorum.’ demesi asla onun kalbinden çıkmaz.”⁽¹⁾

Hemen burada hatırlatmamız gerekir ki bir erkek, hayatı boyunca şu üç noktaya dikkat etmelidir:

1- Hayata bakışını düzeltmeli, hayata olumlu bakmalı ve yaklaşmalıdır. İşte bu yönde hayat olgusuna felsefî bakışını

1- Vesailu’ş-Şia, c. 14, s. 10.

da olumlu değerlendirip hayatı makul bir olgu olarak analiz etmelidir. Bu nedenle erkek, eşinin zaaflarına bakmaksızın olumlu yaklaşım hayat yolunu yürümelidir.

2- Evliliğe bakışı hususunda, bu insanî eylem ve sünnetin gayelerini kutsamalıdır. Erkeğin evlilik konusuna bakış ve yaklaşımı şöyle olmalıdır: Evlenmekle sorumluluk dairesi genişlemiştir ve artık yalnız olmadığı için istediği şekilde de yaşayamaz. Onun bireyselliğini bildiren “ben”i şimdi “biz”e dönüşmüştür. Koşulların değişimi, birtakım özel hüküm ve durumları da beraberinde getirmiştir. Öyleyse evlilik sonrasında doğan sorumluluklarını doğru olarak tanımalı ve hayatına dair kurduğu programı ümitle uygulamaya girişmelidir.

3- Kadın hakkındaki bakışını gerçeğe örtüştürmelidir. Yani kadını bir köle ve hizmetçi olarak değil, hayatının ortağı olarak görmelidir. Bu bakış uyarınca eşine saygı göstermeli, asla kendisinden aşağı görmemeli, küçümseyici davranışlarla onun makam, değer ve konumuna zarar vermemelidir.

Eğer kadına bakış, evren bilimi kriterlerine uygun olursa, kuşkusuz yüce bir makam ve konum sahibi bir insan olarak kadının konumu da korunacaktır. Kadının olgunlaşma, ilerleme ve yücelme zeminlerine sahip bir insan olarak görülmesi, analiz ve değerlendirmelerde çok önemlidir. Buna göre “Kadın bir şeytandır.” sözü tamamen saçma, Kur’an karşısı ve İslam’a aykırı bir sözdür. Kur’an-ı Kerim, Hz. Âdem’in (a.s) öyküsünü ve cennetten çıkarılma nedenini anlattığında, Şeytan’ın Havva’yı ve onun da Âdem’i kandırdığı gibi bir söz etmemiştir. Kur’an-ı Kerim şöyle buyurmuştur: *“Adem’e dedik ki, sen ve eşin cennete yerleşin ve cennetin meyvelerinden yiyin.”* Kur’anî anlatıma göre Şeytan’ın vesvesesinden söz edildiğinde tesniye zamiri kullanılmıştır: *“Şeytan o ikisini vesvese etti.”* Veya: *“Şeytan o ikisini kandırarak yönlendirdi.”* Veyahut da:

“Şeytan, o ikisine yemin etti ki, ben siz ikinizin hayrını isteyenlerdenim.”

Burada dikkat edilmesi gereken bir önemli nokta da şudur: Bazıları kadının erkek için yaratıldığını söylemektedir. Oysaki bu, Kur’an ayetlerinin açık buyruğuyla çelişmektedir. Kur’an-ı Kerim kadın ve erkeğin birbirleri için yaratıldığını buyurmuştur:

“Onlar (kadınlar) size süs ve elbisedir, siz de onlara süs ve elbisesiniz.”⁽¹⁾

Kur’an-ı Kerim, bunun daha ötesinde bir gerçeğe dikkat çekmiş ve kadını, erkeğin huzur bulma sebebi olarak şöyle tanıtmıştır:

“Sizi bir tek nefisten yaratan ve yanında huzur bulması için eşini de ondan var eden O’dur.”⁽²⁾

Kur’an-ı Kerim bu ayette, kadın ve erkeğin karşılıklı huzur vericilik boyutuna değinmiş ve huzur vericilikte asıl etkenin kadın olduğunu; bu ruhsal, psikolojik ve duygusal olguda kadının asıldığını, erkeğin ise kadının sevgisine cezbedildiğini ve kapıldığını bildirmiştir.

Evlilikle ilgili konularda daha çok dikkat edilmesi gereken konu, kadın ve erkeğin ahlakî özelliklerini ve konumunu, hassas konularda birbirlerine karşı savunmaya dönük tutumunu anlamaktır. Buna kayıtsız kalmak, istenmedik sonuçlar doğuracaktır. Öyleyse birbirlerinin ahlakî özelliklerini doğru teşhis ederek yetkinlik kazanmalarına, olgunlaşmalarına ve yücelmelerine zemin hazırlamalılar.

1- Bakara, 187.

2- A’râf, 189.

Eşler Arasında Sevgi Oluşturmanın Pratik Yolları

Ailede eşler arasında gerçek anlamıyla sevgi oluşturmak için pratik yolların neler olduğunu araştırmak ve öğrenmek gerekir. Burada, sözü edilen yolların bazılarına değineceğiz:

□ Öncelikle taraflar, birbirleri hakkında kötümser olmamalı, art niyet taşımamalı, bilakis birbirlerine güvenmeli ve yaptıkları işlere kuşkuyla yaklaşmamalıdır. Eğer yaptıkları bir iş veya söyledikleri bir söz hakkında birbirlerine soru sormak istediklerinde de, kötümserlik ortamı doğmadan sorup aydınlanmalıdırlar. Eğer ailede şüphe, kuşku ve kötümserlik ortamı oluşursa, birçok afet ve belaları da beraberinde getirecektir. Buna göre eşler, birbirlerine karşı üstlendikleri bağlılık anlaşmasını nazarda tutarak, konuşma ve davranış iffetini gözeterek mantık çerçevesinde araştırma yapmalı, soru sormalı ve davranış sergilemeli ve böylece de kötümserliğin her türünü önlemelidirler.

Evliliği, insanlıkta yücelme ve olgunlaşma rampası olarak görenler, mutlaka nefislerini ıslah etme ve arındırma sayesinde art niyetin ve kötümserliğin kökünü kazırlar. Bu gerçeği göz ardı etmeyen eşler, gerekli gördükleri durumlarda birbirlerinin hatalarına göz yumacak ve görmezden geleceklerdir. Gerçekte eşler, birbirlerinin kusurlarını örtmeli, saldırılar ve baskılar karşısında dirençlerini kaybetmemek için de fırsatlar ve tehditler karşısında birbirlerini kollamalıdırlar. Birbirlerinden gördükleri hataları da, incelik göstererek ve saygı sınırlarını gözeterek ıslah etmeye, düzeltmeye çalışmalıdırlar. Böylesi bir bakış tarzı ve yaklaşımla yüce insanî ülkülere ulaşmada birbirlerine yardım etmeli, olgunlaşma ve tekâmül ortamı sağlamalıdırlar.

□ Taraflar arasında sevgi bağı icat etmede etkili olan noktalardan bir diğeri güzel ahlaka sahip olmak ve bunu sergileye-

bilmektir. Bu hakikati hareket noktası seçen eşler, birbirlerine karşı güler yüz göstermekle ve tatlı söz söylemekle Allah vergisi olan sevgiyi koruyabilecek ve sürdürebileceklerdir. Eğer bu yöntemler doğru olarak uygulanırsa, kesinlikle bu karşılıklı sevgi ve saygı meyvesini verecektir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Müminleri ve insanları (arkadaşlarını, akrabalarını, özellikle de ev halkını, eşini ve çocuklarını) güler yüzle karşıla.”

Böyle bir davranış mutlaka güzellikleri çoğaltmakla birlikte, sorunları çözmeye de yardımcı olacak ve zemin hazırlayacaktır. Bu arada güzel, mülayim ve çekici sözler söylemek de sıcak ve sevgi dolu ilişkileri güçlendirecektir. Müminler Emîri Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Dil, azgın ve yırtıcı bir hayvan gibidir; eğer kendi başına salıverilecek olsa (başkalarını) ısıracaktır.”⁽¹⁾

Nitekim acı ve zehir saçan bir dil sahibini helak etmekle kalmayacak ve hatta yaptığı iyilikleri de yok edecektir. Konu hakkındaki bir hadiste şöyle geçer:

“Dilini mülayim konuşmaya ve selam vermeye alıştırdı ki dostların artsın ve düşmanların da azalsın.”⁽²⁾

Mevlana, bir misal kalıbında bu hakikati şöyle dillendirmiştir:

Bu dil, çakmak taşıyla çakmak demiri gibidir.

Dilden çıkan da ateşe benzer.

Çakmak taşıyla demirini birbirine vurma.

Manasız yere gâh hikâye yoluyla, gâh laf olsun diye.

1- Nehcü'l-Belağa, Hikmetli Sözler: 60.

2- Gururu'l-Hikem, c. 4, s. 329.

Zira ortalık karanlıktır, her taraf pamuk dolu.

Pamuk arasında kıvılcım nasıl durur?

Zalim onlardır ki gözlerini kapamışlar.

Söyledikleri sözlerle bütün âlemi yakmışlardır.⁽¹⁾

□ Eşlerin, aralarında sevgi oluşturabilmek için dikkat etmeleri gereken noktalardan bir diğeri, birbirlerine karşı saygılı davranmaları ve birbirlerini yüceltmeleridir. Tarafların her biri, diğeri yol arkadaşı olarak görmeli, görüşlerini dinlemeli, yapmak istedikleri işlerde danışmalı ve bütün işlerini, insanı yüceltme temeli üzerine kurmalıdırlar. Bu yöntemi uygulamakla aile ocağına safa ve sadakati hâkim kılabilirlerdir.

□ Ayrıca birbirlerine karşı riya etmekten ve yalan konuşmaktan da daima sakınmalıdırlar. Birbirlerine verdikleri sözlere bağlı kalmalı, hatalarından dolayı da özür dilemeli ve özür dilemekle bir şey kaybetmeyeceklerini ve hatta özür dilemekle sadakatlerini göstermiş olacaklarını da bilmelidirler.

Eşler arası sevgiyi güçlendirmede rol oynayabilecek bazı etkenler de şunlardır: İşlerde yardımlaşma, hediyeleşme, bakımlı olma, temizliği koruma, eşlerin birbirleri için süslenmesi, gerekli durumlarda teşekkür ve takdir etme...

1- Mesnevi, Birinci Defter, 1593-1596. beyitler:

این زبان چون سنگ وهم آهن وش است / وآنچه بجهد از زبان چون آتش است
سنگ و آهن را مزن بر هم گزاف / گه ز روی نقل و گاه از روی لاف
ز آن که تاریک است وهر سو پنبه زار / در میان پنبه چون باشد شرار
ظالم آن قومی که چشمان دوختند / ز آن سخنها عالمی را سوختند.

EVLAT SEVGİSİ

Çocukların duygu bakımından olgunlaşması için en zaruri etkenlerden biri, baba ve annenin çocuklarına sevgi göstermesidir. Çocukların sevgi ve şefkate olan ihtiyacı iyi beslenmeden, güzel giyinmeden, sevimli oyuncaktan ve açık alanda oynamaktan çok daha fazla ve önemlidir. Çocukların kendilerini birine bağlı hissetmeleri ve ebeveynleri tarafından sevgi ile kabul edilmeleri onlar açısından çok önemlidir.

Ruhsal köklü gereksinimler ve özellikle de sevgiye duyulan ihtiyaç konusu, eğitim psikolojisinin en önemli konularındandır. Bunun önemi şuradan kaynaklanmaktadır: Hayatın ilk yıllarında sevgiden mahrum kalan bir çocuğun ruhuna asabilik ve ruhsal hastalık tohumu atılmış olacak ve büyüdüğünde de birçok duygusal çatışmalara, derin korku ve ıstıraplara kaynak olacaktır. Ne yazık ki bazen çocuklar, baba ve anneden ilgi ve sevgi görmediklerinden dolayı hırçınlaşır, hırsızlığa yönelir, kavgacı olurlar... Psikologlar ve çocuk uzmanları, yapmış oldukları araştırmalarda, bu çocukların aile ortamında ilgi ve sevgiden yoksun büyüdükleri ve bu sevgisizliğe ve ilgisizliğe tepki olarak da hırsızlığa, taşkınlığa yöneldikleri sonucuna ulaşmışlardır. Gerçekte bu çocukları suç işlemeye iten şey kendilerini gösterme, tanınma ve ilgi çekme eğilimidir. Bunlar, boy göstermek ve ilgi çekmek dürtüsüyle suç işler ve tehlikeli işlere atılırlar. Bu tür eğitsel sorunlarla kıvranan çocukları kazanmanın yolu cezalandırma ve tehdit etme değil, bilakis sevgi ve şefkat göstermedir.

Ebeveynin çocuklarına ilgi ve sevgi ile yaklaşmamaları, çok kötü ve ağır sonuçlar doğurabilecektir. Böylece de çocuklar, kötü arkadaşlar edinerek ahlakî fesat ve sapmaya sürükleneceklerdir. Kızların cinsel sapsmalara düşme nedenlerinden biri de, aile üyelerinin birbirlerine karşı sevgiyle yaklaşmaması ve sıcak ilişkilerden yoksun olmasıdır. Bu alanda yapılan araştırmalardan biri şöyledir: “Sıcak bir atmosfere sahip olan, fertleri birbirine sevgi ile bağlı olan ve ailenin kızının hassas durumlarda karşılaştığı ruhsal krizleri babasına ve özellikle de annesine anlatabildiği bir ailede, genç kızları tehdit eden birçok sapsmalar kesinlikle önlenebilecektir.”

Yetişmekte olan gençleri suç işlemeye ve ahlakî sapsmalara yönlendiren etkenin yoksullukla sınırlandırılmayacağına dikkat etmek gerekir. Yoksulluk suç işlemede bir yere kadar etkilidir, bunu inkâr etmiyoruz. Fakat uzmanların bildirdiğine göre, genç neslin sapsmasındaki en önemli etkenler kültürel yoksulluk, aile yapısının bozukluğu ve sevgi yoksunluğudur. Bu temel rolünden dolayıdır ki İslam dini, ruhsal ve psikolojik gereksinimlerin karşılanmasına daha çok önem vermiş ve vurgu yapmıştır. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Çocuklarınıza sevgi gösterin, merhamet edin ve lütufta bulunun.”⁽¹⁾

Yine İmam şöyle buyurmuştur:

“Allah, çocuğunu çok seven bir kuluna merhamet eder.”⁽²⁾

Bir hadiste şöyle geçer: Hz. Musa (a.s), Allah’a şöyle arz etti: “Allah’ım! Senin katında en üstün olan amel nedir?” Yüce

1- Men la Yahzuruhu'l-Fakih, c. 3, s. 483.

2- Mizanu'l-Hikme, c. 10, s. 699, 32323. hadis.

Allah, Musa'ya şöyle cevap verdi: “Çocukları sevmektir. Çünkü ben, onları tevhit fitratı üzere yaratmışım.”⁽¹⁾

Çocuğa Sevgi Gösterme Yöntemleri

Çocuğun eğitiminde en önemli etkenin sevgi olduğu böylece aydınlanmış oldu. Çocuklarımız her dönemde sevgiye muhtaçtır ve sevgi onların birleştikleri ortak noktalardandır. Fakat her dönemin kendine özgü bir sevgi gösterme türü vardır. Burada sevgi göstermenin farklı türlerine kısaca değineceğiz.

□ Küçük yaştaki çocuklara sevgi gösterme yöntemlerinden biri, onları okşamak ve öpmektir. Bir hadiste şöyle geçer:

“Çocuklara lütufta bulunmak ve inayet etmek Allah Resulü'nün üstün adetlerinden ve güzel huylarındandı.”⁽²⁾

Bu okşama türü, Allah'ın fitrî olarak çocuğun ruhuna ektiği sevginin kökünü sağlamlaştırır. Henüz bebek olan biri konuşmalardan bir şey anlamaz, fakat okşamakla, kucaklamakla ve gülmekle ona duygu aktarabiliriz. Bununla huzur ve güven hissedecek, annenin desteğini hissedilir bir şekilde algılayacak ve bunu en güzel dayanak olarak kabul edecektir. Bundan dolayı da böyle bir dönemde olan çocuğa ısırap, korku ve huzursuzluk verecek davranışlardan sakınmamız tavsiye edilmiştir. Mesela anne çocuğunu emzirirken huzurlu olmalı, güler yüzle bebeğini seyretmeli ve hatta sütanesi tarafından emziriliyorsa dahi kucağa alınmalı ve sevgi ile emzirilmelidir.

Baba da başka bir şekilde sevgi göstermeli; onu kucağına almalı, sevgi ile yaklaşmalı ve okşamalıdır. Bu dönemde bebeği

1- Biharu'l-Envar, c. 104, s. 97.

2- Mehaccetu'l-Beyzâ, c. 3, s. 366: التَّلَطُّفُ بِالصَّبِيَّانِ مِنْ عَادَةِ الرَّسُولِ

öpmek, onun sevgiye olan ihtiyacını karşılamada çok önemli bir rol ifa edecektir. Babanın bu davranışı karşısında çocuk, kendisinde hayret edilesi bir güven ve huzur bulacaktır. İmam Cafer Sadık'tan (a.s) rivayet edilen bir hadiste şöyle geçer:

“Bir adam, Allah Resulü'nün (s.a.a) huzuruna geldi ve 'Ben, bugüne kadar çocuklarımın hiçbirini öpmüş değilim.' dedi. Sonra Allah Resulü'nün (s.a.a) huzurundan ayrıldığında hazret, 'Bana göre bu adam cehennem ehlidir.' buyurdu.”⁽¹⁾

Çocuğun yaşı ilerledikçe sevgi göstermenin ve okşamanın türü de değişmelidir. Mesela bir yaş üstündeki çocuklar sevgi ile okşanmalı ve diz üstüne oturtulmalıdır. Rivayet edildiğine göre yüce Peygamberimiz (s.a.a) her sabah çocuklarının başını sevgi ile okşamıştır.⁽²⁾

Üzülerek belirtelim ki bazıları, hurafelere uyararak kız çocuklarını sevmezler; dünyaya gelen çocuğunun kız olduğunu öğrenince soğuk davranır, buna kayıtsız kalır ve hatta uzun bir süre ne eşinin ve ne de çocuğunun yanına uğramaz. Kuşkusuz böyle bir davranış, iki önemli sorunu da beraberinde getirecektir:

Birinci sorun, bunun anne üzerinde ruhsal bir baskı olması ve dünyaya getirdiği kız çocuğunu şevk ve huzurla eğitime ruhiyesini kaybetmesidir. Bunun sonucunda da çocuk, en büyük ve önemli psikolojik huzur ve güvenden mahrum kalacaktır.

İkinci sorun ise, babanın ilgisizliği sebebiyle çocuğun en önemli ihtiyaçlarından birinin karşılanmamasıdır. Böylece çocuk için zaruri olan güven ve huzur hissi kesinlikle gerçekleştirecektir.

1- Vesailü's-Şia, c. 15, s. 202-203

2- Biharu'l-Envar, c. 23, s. 114

□ Bu dönemdeki çocuklara sevgi göstermenin bir diğer yolu onlarla oynamaktır. Çocuğun oynamaktan zevk aldığı gün gibi açıktır, bir diğer yandan da oynamak, çocuğun duygusal boyutunun olgunlaşmasında etkili bir unsurdur. Gerçekte bu, çocuğun duygu boyutlarını eğitime dönemi olacak ve çocuğun nasıl, kime ve ne için duygulu yaklaşması gerektiğine ve gerekli hâllerde onu nasıl kontrol edebileceğine yardımcı olacaktır.

Çocukların kişiliklerini geliştirme alanında da büyük ölçüde etkili olan sevgi gösterme yollarından bir diğeri, büyüklerin çocuklarla birlikte oyun oynamasıdır. Hemen belirtelim ki her yaş grubunun kendine uygun oyunlarını seçmek gerekir. Öncelikle, baba ve annenin çocuklarla birlikte oyun oynamasının edep sınırları dışına çıkmak olmadığı bilinmelidir. Bu, sırf eğlence amacı taşıyan bir eylem değildir. Çocukların oyununa büyüklerin de katılması, onların oynamasına yön ve amaç da katabilecektir.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta, oyun esnasında ortaya çıkabilecek sorunların giderilmesinde çocukların düşünce ve yaratıcılığında da faydalanmak gerekir.

□ Sevgi gösterme yöntemlerinden bir diğeri çocuğa saygı göstermektir. Çocuk kendisini seven bir yapıya sahiptir ve ona saygı göstermek de, yedi yaşına kadar onun özgürce hareket etmesini sağlamak, özgürlüğüne ve kişiliğine engel olmamaktır. Çünkü bu tür engellemeler, sonraları psikolojik sorunlara ve ruhsal ukdelere dönüşebilecektir. Buna göre çocuklara saygı göstermek ve bu yolla da onların kendilerini sevme içgüdüsunü temin edip doyurmalarına katkı vermek gerekir. Çocuklar, şüphesiz kendilerine saygı gösterilmesinden mutlu olur ve zevk alırlar. Bu mutluluk ve memnuniyet de, ebeveynlerine karşı itaatkâr olmaları ve onların isteklerinin dışına çıkmamaları sonucuna zemin hazırlayacaktır.

Ebeveynin çocuklarıyla alay etmeleri durumunda ise, onlar aşağılık hissine kapılacak ve bu aşağılanma hissi de, onların farklı yöntemlerle baba ve annelerine diklenmelerine ve karşı gelmelerine neden olacaktır. Bunun neticesinde ise baba ve anne, eğitimde etkileme ve yönlendirme gücünü kaybedecektir. İmam Rıza (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Küçüklere karşı da büyüklere karşı da edep ve saygı kuralları dâhilinde davranmalısın.”⁽¹⁾

□ Çocuklara sevgi gösterme yollarından biri de onlara karşı eşitlik ilkesini gözetmektir. Çocuklar arasında ayrımcılık yapmak, kin ve düşmanlığın ve de psikolojik sorunların ortaya çıkmasına, kimi çocukların aşağılık hissine kapılıp öç alma eğilimine girmesine neden olabilecektir.

Çocukları Sevmek ve Sorunlarını Çözmek

Baba ve anneler, (altı yaşından on iki yaşına kadar olan) çocukluk dönemini en iyi şekilde kullanmalı ve çocukların eğitiminden gaflet etmemelidirler. Öncelikle ebeveyn, bu yıllarda çocukların ruh hâllerine vakıf olmalı, bu dönemin huzur ve güven bakımından önceki döneme oranla daha önemli olduğunu bilmeli ve böylece de çocuklarıyla sağlıklı ve sıcak ilişkiler içinde olup onların sorunlarının çözümüne ortam hazırlamalıdır. Bu dönemi yaşamakta olan çocuklar, okul arkadaşları, öğretmenleri ve çevre ile ilgili farklı alanlarda karşılaşabilecekleri sorunları çözme gücüne sahip olmadıklarından dolayı baba ve anneler devreye girip önemli bir rol ifa edebileceklerdir.

Baba ve annelerin dikkat etmeleri gereken bir başka husus da, çocuklarının geçmişte olduğu gibi hâlen onları sevdiğileri, ama

1- Müstedrekü'l-Vesail, c. 2, s. 67.

bunu gösteremedikleridir. Başkalarının gözü önünde öpmekten veya öpülmekten belki hoşlanmayacaklardır, ama bağımsız bir kişi olarak bir kişilikleri olduğuna inanır ve konumlarına uygun olarak kendilerine muamele edilmesini isterler.

Bu yıllarda dikkat edilmesi gereken bir diğer konu da şudur: Bu yaşlarda olan çocuk, eğitim ve gelişim için gerekli bütün koşullara sahiptir. Ayrıca eğitmenin eğitim alanında gerekli uzmanlığa sahip olması ve yeteneklerin filizlenmesi bağlamında şartların elverişli olması durumunda, çocuk en güzel şekilde eğitilebilecektir. Bütün bunların gerçekleşmesi, koşullar bütünüünün hazır olmasına bağlıdır. Bu dönemle ilgili hatırlattığımız noktalara ebeveynin gereken dikkati göstermesi sonrasında çocuklara sevgi göstermek için şu hususlara da özen göstermelidirler:

1- Çocuğun kişiliğine saygı: Baba ve anneler, çocuklarının kapasitelerini öğrendikten ve bağımsız hareket etme isteklerini göz önünde bulundurduktan sonra onların kişiliğine saygı göstermelidirler. Ne yazık ki bazı baba ve annelerin neden oldukları ciddi sorunlardan biri, çocuklarına saygı göstermemeleri, farklı şekillerde onlara hakaret etmeleri ve onları aşağılık hissine itmeleridir. Ebeveyn, çocuklarına saygı göstermekle, onların kendilerine dönük sevgi içgüdüsünü doyurmaya zemin hazırlayacak, onlardaki bağımsızlık ve özgüven hissini geliştirecektir. İşte böyle bir durumda onlar, gerçek değerlerini elde edip erdem ve yücelikle toplumda varlık göstereceklerdir. Öyleyse onlara hakaret ve küfür etmek yerine, güzel ve ümit verici sözler söylemek ve bu vesileyle onlarda canlılık ve yaşam sevinci oluşturmak, güler yüz göstermek, güzel sözlerle çağırmak, selamlarını olanca sıcaklıkla cevaplamak ve sevildiklerini hissettirmek gerekir. Onlar, sevildiklerini bilmekten mutlu ve huzurlu olacaklardır.

2- Çocuklar arasında adaletle davranmak: Baba ve annelerin en önemli görevlerinden biri adaletli olmaktır. Onlar, adalet uyarınca hareket ederek çocuklarının kalbinde hakikati ve sevgiyi yaşatmalıdırlar ki, çocuklar da intikam hırsı ve aşığılanma hissiyle kendilerine ve başkalarına sorun oluşturmazlar.

3- Övmek ve yüceltmek: Çocukların baba ve anneleri tarafından övülmesi, onlara kişilik kazandırmakla birlikte, övgü konusu olan şeylere daha çok dikkat etmelerini ve odaklanmalarını da sağlayacaktır. Ancak bu bağlamda, övgü ve özendirmenin de yergi ve cezalandırma gibi aşırılıktan uzak olmasına dikkat edilmesi gerekir. İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Ahmaklığın en üst aşaması övgü ve yergide aşırılıktır.”⁽¹⁾

4- Sevgi gösterme yollarından bir başkası da çocuklara hediye almaktır. Bunu yapmakla, onlara düşündüğümüz imajı vermiş olacağız ve bu da onları mutlu edecek bir değerdir.

(On iki yaşından on sekiz yaşına kadar olan zaman dilimini kapsayan) ergenlik döneminde çocukların durumu daha özel ve daha hassas bir yapıya sahiptir. Buna göre baba ve anneler bu dönemde daha duyarlı ve titiz olmalı, ölçülü davranmalıdırlar. Bu yaşlarda olan çocukların ihtiyaçları şunlardır:

1- Sevgi ve sevilme. 2- Güven ve huzur. 3- Bulunduğu çevre ve toplum tarafından kabul edilmek. 4- Saygı ve sıcak karşılanma. 5- Bağımsızlık. 6- Takdir ve ayırt edilme. 7- İnanç ve hayat felsefesi. 8- Yaşantıda belirli gaye. 9- Kimliğini ve kendisini tanıma. 10- Olgunluk ve yetkinlik isteğı, kendini yetiştirme ve filizlendirme hissi.

1- Gururu'l-Hikem.

BABA VE ANNEYİ SEVMEK

Kur'an-ı Kerim, baba ve anneye saygı ve sevgi gösterilmesine, tazim edilmesine ve onların yüceltilmesine özellikle vurgu yapmış ve hatta bunun şer'î bir görev olduğunu bildirmiştir. Yüce Allah bir ayette şöyle buyurmuştur:

“Rabbin, kendinden başka kimseye ibadet etmemenize, anne ve babaya iyilik etmenize hükmetti.”⁽¹⁾

Onlara nasıl sevgi gösterilmesini ise şöyle örneklendirmiştir:

“Şefkatle onlara tevazu kanadını ger.”⁽²⁾

Baba ve anneye iyilik etmek o kadar önemli bir konudur ki yüce Allah, kendisine ibadet edilmesi ve şirk koşulmaması gerektiğini bildirdikten hemen sonra baba ve anneye iyilik edilmesini emretmiştir.

Baba ve anneye iyilik konusu, hadislerde de sıklıkla ve farklı şekillerde dillendirilmiştir. Burada sadece iki hadise yer vereceğiz.

Abdullah b. Mesud şöyle rivayet etmiştir: Allah Resulü'ne (s.a.a), “Allah katında en sevilen amel nedir?” diye sordum. Allah Resulü (s.a.a), “*Namazı vaktinde kılmaktır.*” buyurdu.

1- İsrâ, 23.

2- İsrâ, 24.

“Ondan sonra hangisi gelir?” dedim. Allah Resulü (s.a.a), “*Baba ve anneye iyilik etmek.*” buyurdu.⁽¹⁾

İmam Rıza (a.s) da şöyle buyurmuştur:

“Baba ve annesine şükretmeyen kimse Allah’a da şükretmemiş olur.”⁽²⁾

Baba ve anneye tazim etmek, iyilik yapmak, sevgi göstermek ve onların hayrını dilemek, insanın ömrü boyunca takdir ve teşekkür etmek amacıyla yerine getirmesi gereken sorumluluklarındandır. Ancak bu yaptıklarını onların başına kakmak ve alacaklı görünmek için yapmamalıdır. Kur’an-ı Kerim, bu iyiliklerin teşekkür mahiyetinde yapılması gerektiğini şöyle buyurmuştur:

“**Bana ve ana-babana şükret.**”⁽³⁾

Bu ayetten de anlaşıldığına göre baba ve anne o kadar büyük sevgi ve lütuflara sahiptir ki, evlatlar bunun karşılığını asla ödeyemez, sadece güç ve imkânları ölçüsünde teşekkür edebilirler. Baba ve annenin yaptıkları iyilikler karşısında gerçek anlamıyla şükretmede kendimizi kusurlu ve yetersiz görmeliyiz; bunu da sözlü olarak ifade etmekle yetinmemeli, pratikte göstermeliyiz. Amel noktasında onlara uymalı, itaat etmeli ve kadirşinas olmalıyız.

Baba ve anneye saygının örneklerinden bazıları şöyledir: Onlardan önde yürümemeliyiz, onlardan önce oturmamalıyız, baba ve anne geldiğinde (onlara saygı göstermek amacıyla) ayağa kalkmalıyız, onların bulunduğu yerde asla sinir ve öfke belirtileri göstermemeliyiz, konuşurken bizim sesimiz onla-

1- Mizanu'l-Hikme, c. 10, s. 709, 22375. hadis.

2- age, 22378. hadis.

3- Lokmân, 14.

rın sesinden daha yüksek olmamalıdır, onları ismiyle çağır-
mamalıyız...

Bu açıklamalardan sonra, baba ve annelere sevgi göstermenin
genel yollarını hatırlatmak istiyoruz:

Ebeveyne sevgi göstermenin yollarından biri güzel ahlaklı ol-
maktır. Bu da birkaç şekilde gerçekleştirilebilir:

a) Güzel konuşmak: Kur'an-ı Kerim buna şöyle dikkat çek-
miştir:

“...Ve onlara güzel söz söyle.”⁽¹⁾

Onlara karşı güzel ve tatlı konuşmak gerekir. Evlatlar, baba
ve annelerine karşı sert ve seslerini yükselterek konuşma hak-
kına asla sahip değildir.⁽²⁾ Ebeveyne çirkin veya hakaret
edici sözler söylemek kesinlikle büyük günahlardandır.⁽³⁾

b) Güler yüzlü olmak: Sevgi ve şefkatle ebeveynine bakan bir
çocuk aslında bir tür ibadet etmiş sayılır.⁽⁴⁾ İmam Cafer Sadık
(a.s) şöyle buyurmuştur:

**“Ebeveynine ancak sevgi ve şefkatle bakarak gözlerini
doldur.”⁽⁵⁾**

Baba ve anneye sevgi göstermenin bir diğer yolu, onların
kadrini bilmek ve onlara teşekkür etmektir. Çünkü onların
evlatlarına yapmış oldukları iyilikler, kadirşinas olmayı ve
teşekkür etmeyi gerektirir. Baba ve annenin eylem ve söylem-

1- İsrâ, 23.

2- Mizanu'l-Hikme, c. 10, s. 715, 22404. hadis.

3- age.

4- age, s. 73, 19966-19967. hadis.

5- age, s. 715, 22404. hadis.

leri, çocuklarının hoşuna gitmese ve onların istedikleri gibi olmasa bile teşekkür etmeleri gerekir.⁽¹⁾

Ebeveyne sevgi göstermenin pratik yollardan bir diğeri onlara itaat etmektir. Bu, ebeveynin çocuklar üzerindeki kesin haklarından biridir. Onlar, yüce Allah'a ortak koşmaya ve itaatsizliğe çağırmadıkları sürece onlara itaat edilmesi gerekir. Evlatlar, itaat kalıbında ve edep kurallarını gözeterek onlara saygı göstermeli ve olanca saygı ile evlatlık görevlerini yerine getirmelidirler. Baba ve annenin de diğer insanlar gibi bir kişiliği vardır ve (evlatları başta olmak üzere) diğer insanların kendilerine saygı göstermelerini isterler. Evlatlar, baba ve annelerinin duygusal, ahlakî, sosyal ve aklîlik bakımından kendilerini eğitmek için nice zahmetlere katlandıklarını unutmamalı ve onlara saygıda kusur etmemelidirler.

Ebeveyne saygı gösterme yollarından bir diğeri de onlara hediye vermektir. Bu, manevi değeri büyük bir eylem ve harekettir ve aynı zamanda da sevgi göstermenin güzel bir yoludur. Hatta bazen onlara hediye vermekle, sevgi ve şefkat ocağı olan gönüllerindeki gam ve keder de silinebilecektir.

Onlara sevgi göstermenin bir başka yolu da, sürekli olarak onlarla görüşmek ve bu yolla da Kur'an'ın ve hadislerin rahim bağlarını gözetme emrini yerine getirmektir. Baba ve anne, akrabalar arasında birinci dereceyi oluşturur. Buna göre onlar itina etmeseler bile onları aramak, yoklamak ve ziyaretlerine gitmek gerekir. Evlatlar, itinasızlık gibi davranışlar sergileyerek baba ve annelerini üzmemelidirler. Çünkü bunun doğuracağı sonuç mutlaka onları rahatsız edecektir. Baba ve anneyi rahatsız etmek ise büyük günahlardandır.

1- Tuhefu'l-Ukûl, s. 238.

Bu bölümün sonunda hatırlatmamız gereken bir diğer nokta da şudur: Baba ve anneye iyilik, sadece yaşlılık dönemine özgü bir hüküm değil, hayatın her döneminde geçerli ve gereklidir. Evlatlar, baba ve annelerini korumak ve kollamak yönünde gayret etmeli ve bu hususta asla yorgunluk ve bıkkınlık hissetmemelidirler. Din önderlerinin buyrukları uyarınca, baba ve anneye sadece hayatta iken değil, öldükten sonra da iyilik yapmak gerekir. Hadislerin bildirdiğine göre onlar için bağışlanma dilemek, kazaya kalmış namazlarını kılmak, onlara hediye etmek üzere sünnet namazlar kılmak, onlardan taraf sadaka vermek, onların yerine hacca gitmek veya oruç tutmak, onların borcunu ödemek, onların dostlarına saygı göstermek... gerekir.

ARKADAŞ SEVGİSİ

Her insanda var olan eğilimlerden biri de diğer insanlarla sosyal ilişkiler içinde olma isteğidir. Bu bağlamda önemli olan şey, bu eğilimleri yetkinliğe yönlendirmek ve hakikatle olgunlaştırmaktır. Açıktır ki ilgi ve sevgi, bazı insanları bir araya getiren ve amaçları doğrultusunda yardımlaşmaya ve dayanışmaya iten ve de amaca ulaşma yolunu yürünebilir kılan bir etkidir. İnsanı arkadaşlığa iten birkaç neden vardır. İnsan, arkadaşlık ilişkisi kurarak ahlakî ilkelerinin ürün vermesini sağlar. Adalet, insaf, yardımlaşma, alçakgönüllülük, ihlas, sadakat ve birlik gibi ilke ve değerler, ancak bu tür ilişkiler sayesinde gerçekleştirilebilir. Koşulların uygun ve elverişli olmadığı durumlarda bu ilke ve değerlerin gerçekleşme imkânı da olmayacaktır.

İnsanı arkadaşlığa yönlendiren nedenlerden bir diğeri, dinî bir öğretiyi gerçekleştirmek suretinde hayata geçirmektir. Çünkü din, arkadaş bulma girişimini ibadet olarak tanımlamış ve bunu, her insanın yaratılışsal ve içrek ihtiyaçlarının bir parçası olarak görmüştür. İmam Rıza (a.s), arkadaş bulma gayretinin mükâfatı hakkında şöyle buyurmuştur:

“Allah için bir kardeş kazanan kimse, cennette bir saray kazanmış olur.”⁽¹⁾

1- Mizanu'l-Hikme, c. 1, s. 46, 177. hadis.

Kuşkusuz ki doğru ölçü ve kriterlere uyan bir arkadaşlık, dünyada olduğu gibi ahirette de insana fayda verecektir.

İnsanın arkadaşlık bağı kurmasını gerektiren nedenlerden biri de, insanlar arasında oluşacak birliğe katkı sağlamaktır. Mümin insan, bireysel alanından çıkıp sosyal alana yönelmelidir ve iki kişi arasındaki bu ilişki, her ikisi için de böyle bir atmosfer yaratacaktır. İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Arkadaşlar, farklı bedenlerde olan tek bir ruhtur.”⁽¹⁾

Arkadaş arayışında olan birinin en çok dikkat etmesi gereken nokta, seçici olmak ve gerçek arkadaşı bulmaktır. Seçim hususunda yapılan bir hata, ruhsal ve psikolojik bakımdan yıkıcı sonuçlar doğurabilecektir. Gerçek arkadaşına sahip olmak, insanın yaratılışsal birtakım ihtiyaçlarını karşılayacaktır, arkadaş seçiminde yanlışla düşmek ise korku, endişe ve yalnızlık sonucu doğuracaktır. Arkadaş, insanın yaşamsal kimliğinin ve özel konumunun göstergesidir. “Arkadaşımı söyle, senin kim olduğunu söyleyeyim.” sözü de bu hakikate dönüktür zaten. Buna göre gerçek kimliğimizi korumak ve derinleştirmek için iyi arkadaşlar seçmek zorundayız.

Arkadaşlık hususunda dikkat edilmesi gereken bir başka önemli nokta da şudur: İnsan, sevdiği arkadaşına uyararak ona benzemeye çalışacağından ötürü, arkadaş seçmede yanılması ve yanlışla sapması da, ruhuna kötü sıfatları hâkim kılacaktır. Ayrıca arkadaş seçtikten sonra ifrat ve tefritten kaçınılması gerekir. Aksi takdirde birçok ruhsal darbeler alabilecektir. İmam Ali (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Dostunu ihtiyatla sev; çünkü bir gün düşmanın olabilir; düşmanına da ölçülü olarak düşmanlık et; çünkü bir gün dostun olabilir.”⁽²⁾

1- Mizanu'l-Hikme, c. 5, s. 296, 10219. hadis.

2- Nehcü'l-Belağa, Hikmetli sözler, 270. hadis.

İnsan, arkadaş seçmek istediği kişiyi farklı durum ve koşullarda sınamalıdır. Bu durumlardan biri de yol zorluğudur. İnsan, arkadaş olarak seçmek istediği kişinin zorluklarla karşılaştığında yardım edip etmeyeceğini daha rahat anlayabilecektir. İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Arkadaşını zorluklarda ve sıkıntılı anlarda imtihan et.”⁽¹⁾

Arkadaşı sınamanın en güzel yerlerinden biri de öfkelenildiği andır. Çünkü insan, sinirlendiğinde kimliğini ve gerçek yüzünü ortaya çıkarır. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Eğer arkadaşın üç defa sana sinirlendiği hâlde senin hakkında kötü bir söz demediyse, onun dostluğu kuru.”⁽²⁾

Bir de arkadaşı yolculukta denemek gerekir. Çünkü insan, yolculukta her şeyini riya perdesi ardında saklayamaz, nitekim iç yüzünü ve asıl hüviyetini ortaya koyar ve olduğu gibi davranır.

Bir de insan, gücü ve makamı olmadığı bir zamanda arkadaşını imtihan etmeli ve dostluğunun kalıcı mı yoksa geçici mi olduğunu görmelidir. İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Güçelden gittiğinde dostile düşman birbirinden ayrılır.”⁽³⁾

Ayrıca dikkat edilmesi gereken hususlardan bazıları da şunlardır: Senin sözünü dinliyor mu, yaptığın iyi işleri halkın arasında dile getiriyor mu, seninle arkadaşılığından dolayı memnuniyet bildiriyor mu, seni mutlu edecek işler yapmaya çalışıyor mu, güç ve imkân olduğu hâlde senin ihtiyacını karşılamaya çalışıyor mu?... Lokman'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

1- Mizanu'l-Hikme, c. 5, s. 312, 10324. hadis.

2- age, 10328. hadis.

3- age, c. 5, s. 312, 10323. hadis.

“Dostunu, ancak ona ihtiyacın olduğunda tanırısın.”⁽¹⁾

Dost görme, varlıkta dem vuranı,

Yardımdan ve kardeşlikten söz edeni.

Dost onu bilirim ki, tuta dostun elini,

Perişan hâlinde ve muhtaçlığında.⁽²⁾

Kur'an ve Hadislerde Dostluğun Ölçüsü

□ Ayet ve hadislerden anlaşıldığına göre kalıcı olan dostluk, iman temeli üzerine kurulan dostluktur. Dostluğun en önemli kriteri iman ve salih ameldir.⁽³⁾ Bundan dolayı da Kur'an-ı Kerim, saadet ehlinin en önemli ve en belirgin özelliklerinden birinin de iman ve salih amel olduğunu farklı tabirlerle ifade etmiş⁽⁴⁾ ve bu özelliklere sahip olan kimselerin sevgilerinin kalplere yansıtılacağını şöyle bildirmiştir:

“İman edip doğru işler yapanlara gelince, Rahman olan Allah, onları (yaratıklarına) sevdirecektir.”⁽⁵⁾

Açıktır ki insan, iyi ve olumlu yönde etki eden kişiyi dost ve arkadaş olarak seçmelidir. Yetkinlik yönünde hiçbir özelliği olmayan kişi ile arkadaşlığın da hiçbir faydası olmayacaktır. Buna göre yakine dayalı ilim ve irfandan ibaret olan imanın yüce Hak karşısındaki teslimiyet ve gönül saygısı ile birlikte-liği⁽⁶⁾ (iman ve salih amel) arkadaşlığın ilk kriteri olup bireysel ve sosyal hayatta ürün verecektir.

1- age, 10325. hadis.

2- دوست مشمار آن که در نعمت زند / لاف یاری و برادر خواندگی
دوست آن دائم که گیرد دست دوست / در پریشان حالی و درماندگی.

3- Nisâ, 24, 57, 122; Bakara, 103; Tevbe, 72; Yûnus, 26.

4- Meryem, 96.

5- Meryem, 96.

6- *Nazariyye-i İman*, Muhsin Cevadi, s. 185-192.

□ Arkadaşlığın ikinci kriteri, arkadaş olarak seçmek istediğimiz kişinin bilgili olmasıdır. İlmî açıdan dahi hiçbir katkısı olmayan biriyle arkadaşlık ve birliktelik faydalı olmayacaktır. İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Dost ve arkadaşlarının çok olmasını istediği hâlde ilim ehli ile hemnişin olmayan kimseye şaşarım.”⁽¹⁾

İnsanın hikmet ehli birini dost olarak seçip onun hayat tecrübelerinden ve denge unsuruna kurulu davranışlarından faydalanmak güzel bir şeydir. Bu yüzden İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Hikmet ehli ile birlikte ol ve hilim sahipleriyle arkadaşlık et ve dünyadan da yüzünü çevir.”⁽²⁾

□ Dost seçiminde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerden biri de akıllılıktır. Çünkü akıllı dostların hayat yolunda ifa edebileceği çok önemli roller vardır. İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Akıllı düşman cahil dosttan daha iyidir.”⁽³⁾

□ İman ehli insanların arkadaş seçerken gözetmeleri gereken kriterlerden biri de takvadır. Takvalı insanlar, ilahi ahlaka bağlı, Allah'ın farzlarına ve haramlarına teslim olan insanlardır. Onlar, her farzın yarar ve maslahat, her haramın da zarar ve fesat barındırdığına inandıklarından dolayı kendilerine yüklenmiş olan sorumluluğun gereğini yapmaya çalışırlar. Bu yüzden bir hadiste şöyle geçer:

“Dünyaya karşı zahit ve itinasız olan birini gördüğümüz-

1- Mizanu'l-Hikme, c. 5, s. 302, 10248. hadis

2- age, s. 301, 10245. hadis.

3- age, s. 304, 10268. hadis.

de, ona yaklaşın. Çünkü böyle biri, insana ancak hikmet öğretir.”⁽¹⁾

Takvalılar, insanlara iyilik yapma düşüncesi taşıyan insanlardır ve daima başkalarına hizmet etmek isterler. Sahip oldukları bu özelliklerinden dolayıdır ki onlara yaklaşmak, onlara benzemeye ve onların sıfatlarına sahip olmaya neden olur.

Takvalılar, sadakat ehli insanlardır ve onlarla arkadaşlık da pişmanlık doğurmaz. Onlar, gerçekte emaneti koruyan insanlar oldukları için onlara güvenilebilir ve sorunların ortadan kaldırılmasında onlardan yardım alınabilir.

Bu açıklamalar ışığında ortaya çıkan sonuç şudur: Aptal,⁽²⁾ cimri,⁽³⁾ kötülük yapan,⁽⁴⁾ yalancı,⁽⁵⁾ dalkavuk,⁽⁶⁾ hain, söz gezdiren ve zalim⁽⁷⁾ insanlarla arkadaşlık etmek, insanı hayat yolunda doğruluk ve dürüstlükten saptıracaktır.

Kötü arkadaştan sakınmak ve uzak durmak gerektiğini anlayan şu güzel ve eğitici öyküye dikkatinizi çekmek istiyorum:

Calinus, ashabına, “Bana filân ilâcı verin.” dedi.

İçlerinden birisi dedi ki: “Ey her fenni bilen üstat, bu ilâcı delilik için verirler. Delilikse, senin aklından uzak. Bu sözü bir daha söyleme!”

Calinus, “Bana bir deli baktı. Bir müddet güzelce yüzümü seyretti. Bana göz kırptı; sonra yenimi yakamı yırttı. Eğer be-

1- *el-Faziletü'l-İslamiyye*, Hüseyini Şirazi, c. 1, s. 118.

2- *Biharu'l-Envar*, c. 71, s. 191.

3 age, s. 196.

4 age, s. 199.

5 age, s. 196.

6 *Gururu'l-Hikem*, s. 811; *Sefinetü'l-Bihar*, c. 2, s. 605-606.

7- *Tuhefu'l-Ukûl*, s. 366.

nim, onunla bir münasebetim olmasaydı o çirkin suratlı nasıl olur da bana yüz çevirirdi? Eğer bende kendisiyle bir cinsiyet, bir münasebet görmeseydi nasıl olur da bana gelip çatardı? Nasıl olur da kendi cinsinden olmayana musallat olurdu? İki kişi birbiriyle uzlaştı, birbirine sataştı mı, hiç şüphe yok, aralarında bir kadr-i müşterek vardır. Kuş ancak kendi cinsinden olan kuşlarla uçar. Kendi cinsinden olmayanla sohbet âdetâ mezara girmezdir.”⁽¹⁾

Gerçek Arkadaş ve Gerçek Arkadaşlık

Eğer arkadaşlık konusunu biraz daha ayrıntılı ve dakik olarak inceleyecek olsak, konu hakkındaki ayet ve hadisleri göz önünde bulundursak, Allah eksenli olmayan arkadaşlığa arkadaşlık tabirinin bile kullanılamayacağını anlayacağız. Aslında bu, aşka benzemektedir. Aşkın anlamında, âşık kimse-nin özellik ve hasletlerinde dikkat edilecek olsa, aşkın sadece yüce Allah ile gerçekliğe kavuşacağı, zatî ve hakikî maşukun ancak yüce Allah olduğu anlaşılacaktır. Çünkü zatî ve hakikî anlamıyla sevilen de O’dur. Yüce Allah’tan başkası hakkında kullanılan sevgi ve aşk, eğer gerçek sevgi ve aşka ulaşma amacı taşıyorsa, bu durumda zatî, manevi, insanî ve ilahi bir değer kazanacaktır. Kalıcı ve değerli olan da zaten bu tür sevgi ve aşklardır. Bundan dolayı da hak ekseninde ve yüce Allah aşkı ile ilişkili olmayan sevgiler, ne dünyada ve ne de ahirette fayda vermeyecektir. Nitekim yön ve amacı Allah olmayan sevgilerin çoğu ayrılık ve düşmanlıkla son bulacaktır. Kur’an-ı Kerim şöyle buyurmuştur:

1- Mesnevi Öyküleri, c. 1, s. 125-126:

گر نه جنسیت بُدی در من از او / کی رخ آوردی به من آن زشت رو
کی پرد مرغی به جز با جنس خود / صحبت ناجنس گور است و لحد.

“O gün takvalı olanlar dışında, samimi dostlar bile, birbirlerine düşman kesilirler.”⁽¹⁾

Mevlana bu hususta şöyle demiştir:

Huy peşinde yürü, iyi huyluyla düş kalk.

Gül yağına bak, nasıl gülün huyunu almış.

Mezar toprağı bile insanla şereflenir.

Gönül ona elini kor, yüzünü sürer.

Toprak bile temiz bir bedenle komşu olduğundan.

Şereflenir, devlet bulursa.

Artık sen “Önce komşu gerek, sonra ev.” de.

Gönlün varsa yürü, bir gönül sahibi dost ara.

Onun toprağı bile can huyunu almış.

Aziz kişilerin gözlerine sürme olmuştur.

Nice toprak gibi mezarlarda yatanlar var ki,

Faydaları, feyizleri bakımından yüzlerce diriden yeğ.

Gölgesini gizlemiş ama toprağı, gölge vermekte.

Yüz binlerce diri, onun gölgesinde gölgelenmekte.⁽²⁾

1- Zuhruf, 67.

2- Mesnevi, Altıncı Defter, 3007-3013. beyitler:

در پی خو باش و با خوشخو نشین / خوپذیری روغن گل را ببین
خاک گور از مرد هم یابد شرف / تا نهد بر گور او دل روی و کف
خاک از همسایگی جسم پاک / چون مشرف آمد و اقبال ناک
پس تو هم العجار ثم الدار گو / گر دلی داری برو دلدار جو
خاک او هم سیرت جان می شود / سرمه چشم عزیزان می شود
ای بسا در گور خفته خاک وار / به ز صد احیا به نفع وانتشار
سایه برده او و خاکش سایه مند / صد هزاران زنده در سایه وی اند.

Arkadaşa Sevgi Gösterme Yol ve Yöntemleri

Arkadaşların birbirleriyle selamlaşması, tokalaşması ve kucaklaşması, hadislerin bildirdiğine göre bir tür sevgi gösterisidir.⁽¹⁾ Tebessüm etme, güler yüz gösterme, güzel konuşma da sevgi gösterme yollarındandır. Ayrıca arkadaşlara karşı alçakgönüllü olmak, saygı göstermek, onların sözlerini dinlemek ve görüşlerine değer vermek de sevgi göstermenin başka örnekleridir. Arkadaşlık bağlamında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da hoşgörü ve iyimserlik ilkesini gözetmektir. Dostlara karşı kötümser olmak ve kötü zanda bulunmak, elbette ki dostluğu ve arkadaşlığı yüzeyselleştirip zayıflatacaktır.

Mevlana bu hususta şöyle demiştir:

Bu kötü hayal, bu kötü zan, meydana çıktı mı,
Yüz binlerce dostu birbirinden ayırır.
Seni esirgeyen biri, sana cevreder, seni sınarsa.
Hakkında kötü zanna düşmemek gerektir.⁽²⁾

Arkadaşlar; beraber olabilmek için birbirlerini ziyaret etmeli, hediyeleşmeli, misafir olarak ağırlamalı, iyiliklerine teşekkür etmeli ve kadirşinas olmalıdırlar. Böylelikle arkadaşlıklarını devam ettirebileceklerdir. Ayrıca yüce Allah ile halvet ettiklerinde, arkadaşlarının sağlığı ve başarısı için daima dua etmelidirler.

1- Usul-u Kafi, c. 3, s. 263; el-Mehabbetu fi'l-Kitabi ve's-Sünne, s. 77, 270. hadis.

2- Mesnevi, Beşinci Defter, 2644-2645. beyitler:

این خیال و وهم بد چون شد پدر / صد هزاران یار را از هم برید
مشفقى گر گرد جور و امتحان / عقل باید که نباشد بدگمان.

Arkadaşların birbirleriyle uyumlu olması,⁽¹⁾ arkadaşlıkta sebat göstermesi,⁽²⁾ yaptığı hatadan dolayı özür dilemesi, kötülük karşısında iyilik etmesi,⁽³⁾ arkadaşının sırlarını koruması,⁽⁴⁾ onu savunması ve aydınlatıp hidayet etmesi,⁽⁵⁾ arkadaşlarıyla istişare etmesi, yardımlaşması, sıkıntılarını paylaşması, arkadaşlarının gerçek yarar ve çıkarlarını önemsemesi,⁽⁶⁾ ayrıca arkadaşların birbirlerine güvenmesi ve verdiği sözleri yerine getirip vefalı kalması⁽⁷⁾ arkadaşlığı mükemmel kılan etkenlerdir.

1- Mizanu'l-Hikme, c. 3, s. 239, 5500. hadis.

2- Kenzü'l-Ummal, s. 54.

3- el-Mehabbetu fi'l-Kitabi ve's-Sünne, s. 174, 814. hadis.

4- Biharul-Envar, c. 75, s. 467.

5- Sefinetü'l-Bihar, c. 2, s. 590; el-Mehabbetu fi'l-Kitabi ve's-Sünne, s. 165, 765. hadis.

6- Vesailu's-Şia, c. 8, s. 414.

7- Gururu'l-Hikem.

ÜSTADIN ÖĞRENCİSİNİ SEVMESİ

İnsanın eğitimindeki en önemli faktörlerden biri de öğretmen ve eğitmendir. Bunlar, insanın sosyal, aklî ve duygusal gelişiminde en önemli rolü ifa ederler. Bir öğretmenin, farklı alan ve dönemlerdeki ve öğrencisine kişilik kazandırmadaki rolünü en iyi şekilde gerçekleştirmesini sağlayan şey de sevgi iksiridir.

İfrat ve tefritten sakınmak ve de sevgi göstermek sayesinde öğrencisini doğru duygusal yönde geliştirmek, alğıdan başlayarak kavramlar oluşturmaya kadar zihinsel işlevler bakımından yetiştirmek, tümel anlamları incelemek, düşünmek, aklı işletmek, öngörüde bulunmak, sonuç çıkarabilmek, amaç belirlemek, araçları seçmek, öğrencinin aklî boyutuyla ilgili sorunları çözmek... öğretmen ve üstatların başlıca görevlerindedir. Böylelikle öğrenciler, gerekli ön hazırlıklara sahip olacak, alıştırımlarla ve zihnî güçlerini takviye etmekle sorunların üstesinden gelebilecektir.

Öğretmenin görevlerinden biri de öğrencisini sosyal yönden olgunlaştırmaktır. Bu doğrultuda toplumun gelenek ve kurallarını öğretir, toplum bireyleri ile uyum sağlamayı öğütler, yardımlaşma ve dayanışma ruhu oluşturur, muaşeret adabını ve sağlıklı rekabeti talim eder, düzen ve disipline bağlı kalınması yönünde telkinde bulunur, fedakârlığın ve doğru düşünce tarzının temellerini oluşturur, başkalarının haklarına saygı gösterilmesini tembihler, sorun ve sıkıntılıların çözüm

yolunu gösterir. Gerçekte öğretmen, sevgi iksirini kullanarak öğrencisini duygusal, zihinsel ve sosyal alanda geliştirir ve güzel sonuçlar almasını sağlar.

Hükümlerini insanların fitrat temeli üzerine kuran İslam dini, eğitim ve öğretim alanında sevgiyi, şefkati, ılımlı ve güzel davranışı temel ilke olarak benimsemiş ve böylelikle de öğrencilerin yeteneklerinin filizlenmesinde başarılı olunacağını bildirmiştir. İnsanlığın büyük öğretmeni olan yüce Peygamberimiz (s.a.a), eğitim alanında sevgi ve şefkati temel prensip olarak görmüş, katılık ve dayaktan sakınmış ve bunu da bütün öğretmenlere tavsiye etmiştir:

“Bilgiyi insanlara öğretin, katılık ve kabalıktan da sakının; bilin ki, öğretmenlik kabalıktan daha değerlidir.”

Şehid-i Sanî, üstadın öğrenciye sevgi göstermesi hakkında şöyle yazar: “Öğretmen, öğrencisinin bu ruhsal ihtiyacına özen göstermelidir. Eğer öğretmen, öğrencinin bu ruhsal isteğini anlayacak olsa, onu iyi bir yönde ilerletecek ve bu ihtiyacı eğitim hususunda kullanabilecektir.”⁽¹⁾

Eğer öğretmenin dersi sevgi ezgisi olursa,
Kaçkın çocuğu cuma günü de mektebe getirir.⁽²⁾

Öğretmen, öğrencilere olan sevgisini farklı şekillerde gösterebilir. Bu yöntemlerin en önemlilerinden biri, öğrencilere karşı güzel ahlak ile davranmaktır. Başkalarının gönül ve ruhuna girmenin ve toplum bireyleri ile diyalog köprüsü kurmanın da en güzel yolu budur. Öğretmenler, güzel ahlak yöntemini kullanarak güler yüzlü ve tatlı sözlü olurlarsa, öğrencilerin

1- Münyetü'l-Mürid, Şehid-i Sanî, Tercüme: Seyyid Muhammed Bakır Hücceti, s. 267.

2- درس معلّم ار بود زمزمه محبتی / جمعه به مکتب آورد طفل گریزپای را. -

kalplerine sızacak, hatalarını görmezden gelerek de öğrenciler yanındaki değer ve yüceliklerini arttırıp etkilerini iki katına çıkarabileceklerdir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

“Affetmek, insanın ancak izzetini arttırır; affedin ki Allah da sizi değerli ve aziz kılsın.”⁽¹⁾

Öğretmenin sevgi gösterme yollarından biri de, öğrenciler arasında ayrımcılık yapmamak ve hepsine eşit davranmaktır. Bu, öğretmenin manevi konumunu yüceltecek, kalpleri birbirine ısındırıp yakınlaştıracak⁽²⁾ ve sevgiye kalıcılık özelliği verecektir.⁽³⁾ Hemen hatırlatalım ki, daha çalışkan, edepli ve nezih öğrencileri üstün görüp onlara ayrıcalık tanımak adletsizlik değildir.

Öğrenciye sevgi göstermenin yollarından biri de öğretmenin sert ve katı olmamasıdır. Eğer öğretmen sertlik gösterirse, öğrenci de sertliğe yönelecektir; sevinç ve dinçliğini kaybedecek, tembelleşecek ve içine kapanacaktır; yalana yanlışa sığınacaktır. Çünkü bunu yapmaması durumunda başkalarına yenik düşeceğinden ve dışlanacağından korkmaktadır. Böylece öğrenci hile ve düzene sarılacak, bütün işlerini de bu yanlış temel üzere kuracaktır. Öyleyse öğretmenler eğitim çerçevesinde öğrencilerine karşı, baba ve anneler de evlatlarına karşı gereksiz yere sertlik göstermemeli ve baskı uygulamamalıdır. Bunun yerine ılımlı ve sıcak davranmaları daha faydalı olacaktır.⁽⁴⁾ Yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

1- Kenzü'l-Ummal, c. 3, s. 368, 12883. hadis.

2- age, c. 10, s. 64, 19896. hadis.

3- age, 19897. hadis.

4- İbn Haldun Mukaddimesi, s. 540.

“Sizden ders öğrenen (öğrenciye) ve sizin kendisinden ders öğrendiğiniz kişiye (öğretmene) ılımlı davranın.”⁽¹⁾

Öğretmenler, öğrencilerini bir şekilde teşvik etmeli ve onların sevgisini kazanmalıdırlar. Çünkü öğretmen ve öğrenci arasında sevgi bağının oluşmasıyla eğitim ve öğretim ilkeleri daha güzel uygulanabilecektir. Herkesin kişiliğinin kendisi için çok önemli olduğu gerçeğinden hareketle, öğretmen de öğrencinin kişiliğine saygı göstermeli ve saygı göstermede etkili olan her şeyi kullanmalıdır. Öğrenciyi aşağılamanın ve ona hakaretin her türünden ciddi anlamda sakınmalı, alçakgönüllü olmakla öğrencinin kalbini kazanmalı, öğrenciye karşı bilgisiyle gururlanmamalıdır. Eğer bir öğretmen bunu yapacak olsa, eğiticilik etkisini kaybedecektir. İlmî sonucunun büyükmek ve üstünlük taslamak olması durumunda bu, öğrencilerin bilgiye dönük istek ve şevkini yıkacaktır.

Öğretmen, öğrencilerinin durumunu yoklamakla, isimlerini ve özelliklerini öğrenmekle de onlara ilgi ve sevgi duyduğunu göstermiş olabilir. Bunlar, öğrencinin derslerde daha duyarlı olmasına ve öğretmeninden daha iyi faydalanmasına sebep olabilir. Sevgi temeline kurulu bu ilmî irtibat, öğrencinin aklî ve sosyal gelişimini daha elverişli kılacak ve ilmî düzeyini yükseltmek için bu fırsattan daha iyi faydalanacaktır.

1- Mizanu'l-Hikme, c. 6, s. 487, 13588. hadis.

İNSAN SEVGİSİ

İslam dininin önemle üzerinde durduğu konulardan biri de insanların birbirlerini sevmesi, birbirleriyle yardımlaşması ve bireyler arasındaki ilişkilerin düzenlenip doğru temeller üzerine oturtulmasıdır. Birlik ve beraberlik oluşturmada sevgi konusunun önemli bir yeri olduğundan dolayı İslam buna özellikle vurgu yapmıştır. Çünkü bu tür bir anlayış ve uzlaş, mutluluğa ve ülkülere ulaşma yolunu yürünebilir kılacaktır.

Sevgi temeline kurulu birlik ve beraberlik sayesinde zorluklar aşılabilecek ve beşerî toplumların kaygısını taşıyan ıslahçı erlerin arzusundan ibaret olan medine-i fazılanın (erdemli toplum) tesisine ortam hazırlanabilecektir. İslam kültüründe, ülkülü topluma hareket yönünde sevgi önemli bir rol üstlenmiştir. Kur'an-ı Kerim, müminler arasındaki sosyal ilişkilerin niteliğini belirlediği bir ayette müminleri kardeşler olarak tanıtmış ve şöyle buyurmuştur:

“Ancak müminler kardeşler.”

Yüce Peygamberimiz (s.a.a), -müminler arasındaki kardeşlik, barış ve huzur mesajını bütün insanlığa duyuran- bu ayet uyarınca, Mekke ve Medine’de Müslümanlar arasında kardeşlik bağı kurmuş ve bu sosyal hareketiyle de toplum bireyleri arasında en güzel şekliyle sarsılmaz bir yapı oluşturmuştu. Böylece de insanlar gönül birliği ve kardeşlik sayesinde insanî yetkinliklere ulaşmak için gayret etmiş, kin ve çekemezlikten uzak durmuşlardı.

Sosyal ve dinî düzende sevgi konusu o kadar önemlidir ki yüce Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

“Benim ümmetim birbirlerini sevdikleri, birbirlerine hediye verdikleri ve emaneti korudukları müddetçe mutlu olacaklardır.”⁽¹⁾

Allah Resulü (s.a.a), insanlarla dostça geçinmeyi aklın güç göstergesi olarak tanıtmış ve şöyle buyurmuştur:

“Aklın imandan sonra gelen temeli insanlarla dostça geçinmektir.”⁽²⁾

İnsanları sevmek gerçekten güzel bir şeydir, ancak bu, birtakım özel ahlakî ve hukukî yükümlülükleri de beraberinde getirir. İşte bu yükümlülüklerin gereğini yapabilmek için öncelikle onları bilmek ve öğrenmek zorunluluğu doğar. Burada, sözü edilen yükümlülüklerin bazı örneklerine değineceğiz:

Bu yükümlülüklerin biri, insanların birbirlerine karşı iyimser olması ve güzel düşünceler beslemesidir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a) bir hadisinde, kötü zannı sözün en yalanı ve yalanların en büyüğü olarak tanıtmıştır.⁽³⁾

Müminler Emîri Ali (a.s) de şöyle buyurmuştur:

“Kötümserliğin hâkim olması durumunda hiçbir dostluk ilişkisi kalmayacaktır.”⁽⁴⁾

*“Dedi: Kötü zan sahibi olan kişi,
Yüz nişan da olsa doğruyu işitmez.
Bir gönül, hayale düştü mü,*

1 Biharu'l-Envar, c. 73, s. 400, 43. hadis

2 El-Muhabbetu fi'l Kitab ve's Sünnet, s. 33, 11. hadis

3 El-Muhabbetu fi'l Kitab ve's Sünnet, 370-371. hadis

4 age, 548. hadis

Delil getirsen bile hayali artar."⁽¹⁾

Bu yükümlülüklerden bir diğeri, müminlerin sosyal gelenek ve teamüllere sahip olması ve buna uygun olarak da birbirlerine saygı göstermesidir. İmam Musa Kâzım (a.s) bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

"Kardeşin ile aranda olan saygıyı ortadan kaldırma ve az da olsa koru. Çünkü saygının ortadan kalkması, utanma duygusunun yok olması demektir; saygının kalması ise dostluğun korunmasına neden olur."⁽²⁾

Sosyal kural ve teamüllere uymak, insanların birbirlerine karşı güzel davranmasıyla sonuçlanacaktır. İmam Cafer Sadık (a.s), dikkat edilmesi gereken bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

"Bütün insanları istedim ve bunun kökünü güzel davranmakta buldum."⁽³⁾

İnsanların karşılıklı sorumluluklarından bir diğeri vefalı olmaktır. Vefalı olmak, insanların ilişkilerini sağlamlaştırır ve İmam Ali'nin (a.s) de buyurduğu gibi insanları birbirine kaynaştıran etkidir. Eğer insanlar birbirlerine karşı vefa gösterecek ve vefaya bağlı kalacak olsa, yüce Allah da insanlarla olan ahitlerine vefa gösterecektir.

"Allah ahdine vefa edersen,
Allah da kereminden senin ahdini korur.
Sense Allah'a vefa etmekten gözünü yummuşsun.

1- Mesnevi, İkinci Defter, 2714-2715. beyitler:

گفت هر مردی که باشد بدگمان / نشود او راست را با صد نشان
هر درونی که خیالاندیش شد / چون دلیل آری خیالش پیش شد.

2- el-Mehabbetu fi'l-Kitab ve's-Sünne, 207. hadis.

3- el-Mehabbetu fi'l-Kitab ve's-Sünne, 192. hadis.

"Beni anın da sizi anayım." ayetini duymadın mı ki?

"Ahdime vefa edin." ahdine kulak ver de,

Sevgiliden *"Ahdinize vefa edeyim"* vadi gelsin."⁽¹⁾

İnsanların karşılıklı görevlerinden bir diğeri insaf sınırlarını gözetmektir. Bu, kalpleri birbirine ısındırıp kaynaştıran, ayrışmayı ve anlaşmazlığı ortadan kaldıran etkenlerdendir.⁽²⁾

İnsanlar arasında doğru iletişim ve ilişki köprüsü kurmada önemli olan unsurlardan bazıları da şunlardır: Doğru konuşmak, insanlarla iyi geçinmek ve uyum sağlamak, iyilikte bulunmak, insanlara hizmet etmek ve sevgi ile yaklaşmak...

İnsan sevgisi, İslam kültüründe çok geniş bir alana yayılmakla birlikte, bunun bazı örneklerine özellikle vurgu yapılarak ön plana çıkarılmıştır. Yoksulları ve düşkünleri sevmek bunlardan biridir. Yüce Peygamberimiz (s.a.a), bu hususta Ebuzer'e şöyle buyurmuştur:

"Fakirleri ve düşkünleri sevmeyi ve onlarla düşüp kalkmayı sana tavsiye ediyorum."⁽³⁾

Hazretin bir diğer buyruğunda şöyle geçer:

"Rabbim, yedi sığata sahip olmayı bana emretti ve bunlardan biri de yoksulları sevmek ve onlara yakın olmaktır."⁽⁴⁾

Yüce Peygamberimiz (s.a.a) miraca çıktığı gece hangi amelin

1- Mesnevi, Beşinci Defter, 1181-1183. beyitler:

چونکه در عهد خدا کردی وفا / از کرم عهدهت نگه دارد خدا
از وفای حق تو بسته دیده ای / اذکروا اذکرکم نشینده ای
گوش به اوفوا بعهدی گوش دار / تا که اوف عهدهکم آید ز یار.

2- el-Mehabbetu fi'l-Kitab ve's-Sünne, 215-216, 219. hadis.

3- age, 644. hadis.

4- age, 647. hadis.

daha üstün olduğunu sormuş ve şanı yüce Allah da cevaben şöyle buyurmuştu:

“Ey Muhammed! Beni sevmek, yoksulları sevmektir. Öyleyse yoksulları kendine yakınlaştır ve onların oturdukları yerlere yakın ol!”⁽¹⁾

Burada yoksullar tabiriyle kastedilen insanlar, aza kanaat getiren ve razı olan, açlığa ve yokluğa katlanan kimselerdir. Öyle iffet ve temizlikle yaşarlar ki, onların hâlinden haberdar olmayanlar onları zengin sanırlar. Onlar, kendilerine ulaşan nimet ve hoşluk karşısında şükreder, kesinlikle yalan konuşmaz, asla yüce Allah’a öfkelenmez ve elde ettikleri şeyden ötürü de sevinmezler.

Yüce Allah, Kur’an-ı Kerim’de bazı insanları sevdiğini açıkça bildirmiştir. Bunun bazı örnekleri şunlardır: Tövbe edenler,⁽²⁾ adil davrananlar,⁽³⁾ temiz olup reziletin her türünden arınanlar,⁽⁴⁾ Allah’tan sakınanlar,⁽⁵⁾ iyilik edenler,⁽⁶⁾ sabredenler,⁽⁷⁾ Allah’a tevekkül edenler,⁽⁸⁾ adalet üzere hareket edenler.⁽⁹⁾

Şanı yüce Allah’ın sevmediği insanlar da vardır ve bunların bazıları şunlardır: Zulmedenler,⁽¹⁰⁾ fesat çıkarıcılar,⁽¹¹⁾ ısraf

1- age, 648. hadis.

2- “Allah, süreklı tövbe edenleri sever; temizlenenleri de sever.” (Bakara, 222)

3- “Allah, adaletli davrananları sever.” (Mümtehine, 8)

4- Bakara, 222.

5- Âl-i İmran, 76.

6- Âl-i İmran, 124.

7- Âl-i İmran, 140.

8- Âl-i İmran, 159.

9- Mâide, 13.

10- Âl-i İmran, 140.

11- Mâide, 64.

edenler,⁽¹⁾ ihanet edenler,⁽²⁾ büyüklenenler,⁽³⁾ böbürlenenler,⁽⁴⁾ inkâr edenler,⁽⁵⁾ nankörlük edenler.⁽⁶⁾

1- A'râf, 31.

2- Enfâl, 58.

3- Nahl, 23.

4- Lokmân, 18.

5- Rûm, 45.

6- Hac, 22.

KAYNAKLAR

- 1- Baba Tahir, *Baba Tahir-i Üryan Hamdanî Şiirleri Divanı*, Tahran, Feyz-i Daniş, 1390.
- 2- Cevadi, Muhsin *Nazariye-i İman der Arse-i Kur'an ve Kelam*, Kum, 1376.
- 3- Feyz-i Kaşanî, Molla Muhsin, *el-Mehaccetü'l-Beyzâ*, c. 3, Kum, Müessesetu'n-Neşri'l-İslamî, 1386.
- 4- Gazali, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed, *İhyau Ulûmi'd-Din*, c. 4, Tercüme: Muayyidu'd-Din Muhammed Harezmi, Tahran, Şirket-i İntişarat-i İlmî ve Ferhengi, 1375.
- 5- Harrani, Ebu Muhammed Hasan b. Ali b. Hüseyin, *Tuhefu'l-Ukûl an Âli'r-Rasul*, Tahran, Kitabçı, 1364.
- 6- Hasanzâde-i Amuli, Hasan, *Şiirler Divanı*, Tahran, Merkez-i Neşr-i Ferhengî-i Reza, Emir Kebir, 1377.
- 7- Hindî, Alâeddin, *Kenzü'l-Ummal*, c. 3, Beyrut, Müessesetu'r-Risale, 1413 H. Kameri.
- 8- Hürr-i Amili, Muhammed b. Hasan, *Vesailu'ş-Şia*, c. 8, 14, 15, Beyrut, İhyau't-Turas.
- 9- Hüseyini Şirazî, Muhammed, *el-Faziletu'l-İslamiyye*, c. 1, Kum.
- 10- İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, *İbn Haldun*

- Mukaddimesi*, Daru İhyai't-Turas el-Arabi, 1408 H. Kameri.
- 11- İbn Sina, Hüseyin b. Abdullah, *Risale-i Aşk*, Tashih: Muhammed Meşkuh, Tahran.
- 12- İmam Ali (a.s), *Nehcü'l-Belağâ*, Tercüme: Seyyid Cafer Şehidi, Tahran, Şirket-i İntişarat-i İlmî Ferhengî, 1380.
- 13- Kuleyni, Muhammed b. Yakub, *Usul-u Kafi*, c. 3, 7, Tahran, Daru'l-Kütübi'l-İslamiyye, 1375.
- 14- Kummî, Abbas, *Sefinetü'l-Bihar*, Tercüme: Muhammed Bakır Saidî, Meşhed, Kitabfuruşî-i Caferi, 1400 H. Kameri.
- 15- Meclisi, Muhammed Bakır, *Biharu'l-Envar*, c. 7, 23, 71, 73, 75, Tahran, el-Mektebetü'l-İslamiyye, 1374.
- 16- Meliki Tebrizî, Cevad b. Şefî, *Risale-i Likau'llah*, Tahkik: Sadık Hasanzâde, Kum, 1383.
- 17- Mevlevi, Celaleddin Muhammed b. Muhammed, *Dastanhay-i Mesnevi*, c. 1, Telif: Ahmed Danişker, Tahran, Hafiz-i Nevin, 1382.
- 18- Mevlevi, Celaleddin Muhammed b. Muhammed, *Mesnevi-i Manevi*, 1-2, 5-6. Defter, Tahran, Muhammed (s.a.a), 1388.
- 19- Muhammedi Reyşehri, Muhammed, *el-Mehabbet'u fi'l-Kitabi ve's-Sünne*, Kum, Daru'l-Hadis, 1428 H. Kameri.
- 20- Muhammedi Reyşehri, Muhammed, *Mizanu'l-Hikme*, c. 1, 2, 3, 5, 6, 10, Tercüme: Hamid Rıza şeyhi, Daru'l-Hadis, Kum, 1379.
- 21- Musevi el-Humeyni, Ruhullah, *Erbain*, Şerh: Ahmed Fehri Zencanî, Tahran, İttılaat, 1365.
- 22- Nuri Tabersi, Hüseyin, *Müstedrekü'l-Vesâil ve Müstenbetü'l-*

- Mesâil*, c. 2, Kum, Müessesetu Âli'l-Beyt li-İhyai't-Turas, 1407 H. Kameri.
- 23- Sadreddin Şirazî, Muhammed b. İbrahim (Sadrü'l-Müte-ellihin), *el-Hikmetü'l-Mütealiye fi'l Esfari'l-Akliyyeti'l-Erbaa*, c. 7, 3. Baskı, Daru İhyai't-Turas el-Arabi, Beyrut, 1981.
- 24- Saduk, Muhammed b. Ali b. Babeveyh-i Kummî, *Men la Yahzuruhu'l-Fakih*, c. 3, Kum, 1363.
- 25- Şebüsteri, Mahmud b. Abdülkerim, *Gülşen-i Raz* (Bağ-i Dil), Tashih ve şerh: Muhyiddin İlahi Kumşei, Tahran, Şirket-i İntişarat-i İlmî Ferhengî, 1388.
- 26- Şehid-i Sanî, Zeynüddin b. Ali, *Misbahu's- Şeria*, Tercüme: Abdürrezzak Gilanî, Tashih: Rıza Merandî, Tahran, Peyam-i Mihrab, 1388.
- 27- Şehid-i Sanî, Zeynüddin b. Ali, *Münyetü'l-Mürid*, Tercüme: Muhammed Bakır Hücçeti, Tahran, Defter-i Neşr-i Ferheng-i İslamî, 1359.
- 28- Şeyh Bahaî, Muhammed b. Hüseyin, *el-Erbaûn*, Kum, Defter-i Neşr-i Nevid-i İslam, 1416, H. Kameri.
- 29- Tabatabaî, Seyyid Muhammed Hüseyin, *el-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an*, c. 1, 5. Baskı, Beyrut, Müessesetü'l-A'lamî, 1983.
- 30- Temimi el-Amedi, Abdulvahid b. Muhammed, *Gureru'l-Hikem ve Dürerü'l-Kelim*, c. 4, Daru'l-Hadis, Kum, 1383.

